

REPUBLIKA HRVATSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE
Z A G R E B

Broj: I Kž 1008/08-13

U I M E R E P U B L I K E H R V A T S K E
P R E S U D A

Vrhovni sud Republike Hrvatske, u vijeću sastavljenom od sudaca Vrhovnog suda Lidije Grubić Radaković kao predsjednice vijeća, te dr. sc. Zdenka Konjića, Hajrije Novoselec, Ante Potrebiće i Dražena Tripala kao članova vijeća i višeg sudskog savjetnika Zdravka Stojanovića kao zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Rahima Ademija i dr., zbog krivičnog djela iz čl. 120. st. 1. i dr. OKZRH, odlučujući o žalbama državnog odvjetnika i optuženog Mirka Norca Keve podnesenim protiv presude Županijskog suda u Zagrebu od 29. svibnja 2008. godine, broj K-rz-1/06, u sjednici održanoj dana 16. 17. i 18. studenog 2009. godine, u nazočnosti zamjenice Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske Jasmine Dolmagić, te branitelja optuženog Rahima Ademija, Jadranke Sloković i Čede Prodanovića, te uz odvjetnika Sinišu Salajstera, u zamjenu za branitelja Čedu Prodanovića, kao i uz branitelja optuženog Mirka Norca Keve, odvjetnika Vlatka Nuića

p r e s u d i o j e :

I. Djelomično se prihvaća žalba optuženog Mirka Norca Keve, preinačuje se presuda suda prvog stupnja u odluci o kazni na način da se tom optuženiku za krivična djela za koja je tom presudom proglašen krivim i to za krivično djelo iz čl.120. st.1. u svezi s čl.28. OKZRH, opisano pod toč.5. izreke prvostupanjske presude i za krivično djelo iz čl.122. u svezi s čl.28. OKZRH, opisano pod toč.6. izreke, uzimaju od prvostupanjskog suda kao utvrđene kazne zatvora u trajanju 5 godina, za svako djelo, pa se optuženi Mirko Norac Kevo, temeljem čl.43. st.2. toč.2. OKZRH, osuđuje na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 6 godina.

II. Žalba optuženog Mirka Norca Keve u ostalom dijelu, te žalba državnog odvjetnika u cijelosti, odbijaju se kao neosnovane, te se u pobijanom, a nepreinačenom dijelu potvrđuje presuda suda prvog stupnja.

Obrazloženje

Pobijanom presudom, Županijski je sud u Zagrebu, oslobodio od optužbe optužene Rahima Ademija i Mirka Norca Kevu da bi, na način pobliže činjenično i pravno opisan u tom dijelu izreke, počinili krivična djela i to optuženi Rahim Ademi krivično djelo iz čl.120. st.1 OKZRH, opisano pod toč.1., krivično djelo iz čl.120. st.1. u svezi s čl.28. OKZRH, opisano pod toč.2., te krivično djelo iz čl.122. u svezi s čl.28. OKZRH, opisano pod toč.3. izreke, a optuženi Mirko Norac Kevo krivično djelo iz čl.120. st.1. OKZRH, opisano pod toč.4. izreke pobijane presude, u kojem dijelu su troškovi kaznenog postupka, sukladno čl.123. st.1 ZKP, pali na teret proračunskih sredstava suda.

Istom je presudom optuženi Mirko Norac Kevo proglašen krivim da je, na način i pod okolnostima opisanim pod toč.5. i 6. izreke, počinio krivično djelo iz čl.120. st.1. u svezi s čl.28. OKZRH, te krivično djelo iz čl.122. u svezi s čl.28. OKZRH, pa mu je, temeljem tih zakonskih odredbi, za svako krivično djelo, utvrđena kazna zatvora u trajanju od 5 godina, nakon čega je primjenom odredaba o odmjerenju kazne za krivična djela počinjena u stjecađu iz čl.43. st.2. toč.2. OKZRH, osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 7 godina. U tom je dijelu optuženi Mirko Norac Kevo, temeljem čl.122. st.4. ZKP, u cijelosti oslobođen snalažanja troškova kaznenog postupka iz čl.119. st.2. toč.1. do 6. ZKP.

Protiv navedene presude žalbu podnosi državni odvjetnik iz osnove bitne povrede odredaba kaznenog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, te odluke o kaznenoj sankciji s prijedlogom da se "oslobađajući dio presude u odnosu na optuženog Rahima Ademija radi kaznenih djela iz toč.1.,2. i 3. (čl.120. st.1. te čl.120. st.1. i čl.122. oba u vezi čl.28. OKZRH) i optuženog Mirka Norca Kevu radi kaznenog djela iz toč.4. (čl.120. st.1. OKZRH) zbog bitne povreda odredaba kaznenog postupka te pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ukine i vrati prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, a da se osuđujući dio pobijane presude prvostupanjskog suda u odluci o kazni preinači tako da optuženom Mirku Norcu Kevi za kaznena djela iz toč.5. i 6. izreke utvrdi strože kazne zatvora, te da mu se izrekne jedinstvena kazna zatvora u duljem trajanju".

Optuženi Mirko Norac Kevo žalbu podnosi po braniteljima Željku Olujiću, odvjetniku iz Zagreba i Vlatku Nuiću, odvjetniku iz Pule, zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka, pogrešne primjene materijalnog prava, te pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja s prijedlogom da se pobijana presuda u osuđujućem dijelu preinači i optuženik oslobodi od optužbe ili da se ukine i vrati sudu prvog stupnja na ponovno suđenje. Odgovor na žalbu državnog odvjetnika podnio je optuženi Rahim Ademi, po braniteljima Jadranki Sloković i Čedi Prodanoviću, odvjetnicima iz Zagreba, s prijedlogom da se žalba državnog odvjetnika u odnosu na tog optuženika odbije i u tom dijelu potvrdi presuda suda prvog stupnja. Državni odvjetnik nije podnio odgovor na žalbu optuženog Mirka Norca Keve.

Sukladno čl. 373. st. 1. ZKP spis predmeta dostavljen je Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske na dužno razmatranje koje je, u svom pisanom očitovanju od 29. listopada 2008. godine, broj KŽ-DO-1816/08, predložilo žalbu optuženog Mirka Norca Keve odbiti kao neosnovanu, a žalbu nižestupanjskog državnog odvjetnika prihvatiti, te pobijanu presudu u oslobađajućem dijelu ukinuti i vratiti sudu prvog stupnja na ponovno suđenje, odnosno preinačiti u osuđujućem dijelu i optuženom Mirku Norcu Kevi izreći strožu kaznu

zatvora. Uz navedeni je prijedlog ostala i na sjednici vijeća nazočna zamjenica Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske.

Osim zamjenice Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, a s obzirom na zahtjev optuženog Rahima Ademija, istaknut u odgovoru na žalbu, te optuženog Mirka Norca Keve, istaknut u žalbama oba branitelja, sjednici vijeća ovog suda nazočili su i branitelji optuženog Rahima Ademija, Jadranka Sloković i Čedo Prodanović, kao i odvjetnik Siniša Salajster, u zamjenu za branitelja Čedu Prodanovića, te branitelj optuženog Mirka Norca Keve, odvjetnik Vlatko Nuić. Sjednica vijeća održana je, sukladno čl.374. st.2. i 4. ZKP, u odsutnosti uredno izviještenog optuženog Mirka Norca Keve, koji se nalazi na izdržavanju kazne i ima branitelje, a predsjednica vijeća niti vijeće nisu smatrali da bi njegova nazočnost sjednici bila svrhovita, te njegovog branitelja odvjetnika Željka Olujića koji, iako uredno izviješten, nije pristupio na sjednicu.

Žalba optuženog Mirka Norca Keve je djelomično osnovana i to samo zbog odluke o kazni, dok je neosnovana žalba tog optuženika u preostalom dijelu, kao i žalba državnog odvjetnika u cijelosti.

Na žalbenu osnovu bitne povrede odredaba kaznenog postupka:

Državni odvjetnik smatra da u pobijanoj presudi postoji generalno protuslovlje koje se po njemu ogleda u okolnosti da je prvostupanjski sud, u činjeničnom opisu djela, zadržao blanketne norme čl.86. i 87. Dopunskog Protokola I Ženevskim konvencijama, čime je prihvatio koncepciju odgovornosti po načelima garantne zapovjedne odgovornosti koja u sebi, uz supresivnu i represivnu, uključuje i izuzetno bitnu preventivnu komponentu zapovjedne odgovornosti koja od zapovjednika traži preveniranje mogućih zločina od strane podređenih, a što je bila i intencija optužbe. Međutim, u praktičnoj primjeni tog modaliteta na utvrđeno činjenično stanje i u obrazloženju presude, prvostupanjski je sud po mišljenju tog žalitelja, ostao nedosljedan, jer je odgovornost optuženika sveo zapravo na puko nečinjenje izjednačeno s činjenjem i time na stanovitu vrstu "krnje zapovjedne odgovornosti" koju de facto ne karakterizira i ta, za optužbu, iznimno bitna preventivna komponenta zapovjedne odgovornosti. Smatra da su, zadržavanjem odredbi čl.86. i 87. Dopunskog Protokola I u činjeničnom opisu djela, iste postale sastavni dio pravne norme čl.120 st.1. u svezi s čl.28. OKZRH, pa je pod tu normu valjalo podvesti sva protupravna ponašanja optuženicima podređenih postrojbi na terenu i to kao posljedicu preventivnih, supresivnih i represivnih propusta tj. nečinjenja optuženika, a što sud prvog stupnja nije učinio, zbog čega je, po mišljenju državnog odvjetnika, došlo do proturječja između izreke pobijane presude i njezinih razloga. Uz to, smatra i da prvostupanjski sud nije dao valjane razloge zbog čega je odustao od koncepcije garantne zapovjedne odgovornosti u njenom cjelokupnom preventivnom, supresivnom i represivnom korpusu, te prihvatio, i u obrazloženju, implementirao stanovitu "krnju zapovjednu odgovornost".

Međutim, nije u pravu državni odvjetnik kada tvrdi da je prvostupanjski sud, time što je u činjeničnom opisu djela iz izreke zadržao odredbe čl.86. i 87. Protokola došao u proturječje s obrazloženjem svog zaključka o nepostojanju krivične odgovornosti optuženika jer su razlozi, izloženi u pobijanoj presudi, o odlučnim činjenicama, pa tako i u pogledu, kako

je državni odvjetnik naziva "krnje zapovjedne odgovornosti", koju po njegovom mišljenju, za razliku od sadržaja odredbi čl.86. i 87. Protokola, ne karakterizira i ta, za optužbu, iznimno bitna preventivna komponenta, jasni i razumljivi, te u potpunom suglasju s odredbama čl.86. i 87. Protokola koje u suštini propisuju odgovornost zapovjednika za primjenu međunarodnog ratnog prava, pa i u njegovoj preventivnoj komponenti u vidu dužnosti zapovjednika da osigura da njemu podređeni pripadnici oružanih snaga budu upoznati sa svojim pravima i obvezama na temelju Konvencija i Protokola I.

Naime, u konkretnom slučaju nije riječ o tome da bi sud prvog stupnja, u svom obrazloženju, zaključio kako garantnu zapovjednu odgovornost ne čini i njezina preventivna komponenta, kada bi se eventualno moglo govoriti da je navođenjem odredbi čl.86. i 87. Dopunskog Protokola I u izreci, koje obuhvaćaju i tu komponentu, došlo do proturječja između izreke i obrazloženja pobijane presude, već je riječ o tome da sud prvog stupnja, temeljem provedenog dokaznog postupka, nije našao dokazanim da su optuženici imali propuste pri planiranju cjelokupne operacije, u donesenim zapovijedima i borbenim aktivnostima, dakle u preventivnoj komponenti, a za što je u svojoj odluci izložio detaljne i cjelovite razloge. Posljedično takvom utvrđenju, prvostupanjski je sud ocijenio i kako se ne može zaključiti da su optuženici, lošim pripremanjem akcije, pristali na ubijanja i smrtna stradanja civila srpske narodnosti i uništenje njihove imovine zbog planiranog djelovanja topništva. Dakle, u konkretnom slučaju sud prvog stupnja temeljem provedenih dokaza nije našao dokazanim da su optuženici utvrđenim postupanjem povrijedili preventivnu komponentu zapovjedne odgovornosti, a ne da je zaključio kako ta komponenta nije osnovna sastavnica zapovjedne odgovornosti, kako to pogrešno zaključuje državni odvjetnik u žalbi. Pritom valja napomenuti, a što i sud prvog stupnja osnovano ističe u obrazloženju svoje odluke, da je temelj krivične neodgovornosti optuženog Rahima Ademija u ovom predmetu njegovo neposjedovanje zapovjednih ovlasti i moći dostatnih za utemeljenje krivične odgovornosti, pri čemu je u svojoj odluci, na detaljan i sveobuhvatan način, izložio i razloge na kojima je utemeljio takav zaključak, pa nije osnovana tvrdnja državnog odvjetnika da zbog nejasnoće razloga izloženih u oslobađajućem dijelu presude uopće nije moguće utvrditi iz kojih razloga prvostupanjski sud ne prihvaća odgovornost optuženog Rahima Ademija na način kako mu se to optužbom stavlja na teret.

Nije u pravu državni odvjetnik ni kada tvrdi da su razlozi kojima sud prvog stupnja obrazlaže svoj zaključak o krivičnoj neodgovornosti obojice optuženika za protupravosti počinjene na dan 9.9.1993. godine u tolikoj mjeri nejasni da ih se ne može ispitati, jer da iz njih nije razvidno iz kojih razloga se nije mogla utvrditi odgovornost optuženika i za taj dan. Naglašava da je prvostupanjski sud, ostavljajući u zakonskom opisu djela pravni standard "propustio spriječiti", a ispustivši iz činjeničnog opisa dijelove koji se odnose upravo na preventivnu komponentu obveza zapovjednika, došao u kontradikciju, a do čega je, po mišljenju žalitelja, došlo kao posljedica prethodno spomenutog nejasnog zaključka suda o neodgovornost optuženika za protupravosti počinjene dana 9.9.1993. godine.

S obzirom na izložene žalbene navode, prvenstveno valja ukazati da je stav suda prvog stupnja o nepostojanju krivične odgovornosti optuženika za protupravosti počinjene prvi dan operacije, dakle 09.09.1993. godine, relevantan samo za krivičnu (ne)odgovornost optuženog Mirka Norca Kevu, budući je o krivičnoj (ne)odgovornosti optuženog Rahima Ademija, sud prvog stupnja zaključivao, kao što je već spomenuto, temeljem kvalitativno različitih razloga, odnosno s obzirom na kvalitetu i kvantitetu njegovih zapovjednih moći. Svoj zaključak da

optuženi Mirko Norac Kevo, za kojeg je prethodno zaključio da je imao pune zapovjedne ovlasti i moći u odnosu na podređene, za razliku dakle od optuženog Rahima Ademija, ne može biti krivično odgovoran za protupravnosti koje su počinile njemu podređene osobe prvog dana operacije, 09. 09. 1993. godine, sud prvog stupnja temelji na prirodi radnje nečinjenja i sadržaju odgovornosti zasnovane na toj radnji. Zbog prirode krivične odgovornosti utemeljene na nečinjenju, kao propuštanju dužnog činjenja koje u posljedicama mora biti izjednačeno s činjenjem, a za kakvo postupanje je optuženi Mirko Norac Kevo pobijanom presudom proglašen krivim, prvostupanjski je sud zaključio, a za što je u obrazloženju svoje odluke dao razloge, kako taj optuženik ne može biti krivičnopravno odgovoran za posljedice koje su nastale djelovanjem njemu podređenih, prvog dana djelovanja - 09.09.1993. godine, jer su te posljedice rezultat činjenja koje on nije zapovjedio, slijedom čega za iste ne može odgovarati osnovom nečinjenja odnosno zato što ih je propustio spriječiti. Prema stavu suda prvog stupnja, krivična odgovornost optuženog Mirka Norca Keve, utemeljena na nečinjenju, može postojati samo za propuštanje sprečavanja protupravnosti njemu podređenih koja slijede nakon tog prvog činjenja protupravnosti od strane njemu podređenih, koje on dakle propušta spriječiti, i to samo pod uvjetom da je za te protupravnosti znao jer se samo tada može zaključivati o eventualnom propuštanju dužnog činjenja u vidu sprečavanja njemu podređenih u daljnjim protupravnostima, poduzimanjem radnji da do istih ubuduće ne dođe, te sankcioniranju počinitelja. S obzirom na sadržaj obrazloženja pobijane odluke, neosnovana je tvrdnja državnog odvjetnika da nisu razvidni razlozi zbog kojih taj sud smatra da optuženi Mirko Norac Kevo ne može biti odgovoran, osnovom nečinjenja, za protupravnosti počinjene od strane njemu podređenih za dan 09. 09.1993. godine, a jednako je tako neosnovana i tvrdnja državnog odvjetnika da su ti razlozi u toj mjeri nejasni da njihovu osnovanost nije moguće ispitati. Razlozi suda prvog stupnja na kojima je utemeljio zaključak o neodgovornosti optuženog Mirka Norca Keve za protupravnosti počinjene prvi dan akcije, 09.09.1993. godine, u dostatnoj su mjeri jasni da bi se mogli razumjeti, te posljedično i ispitati osnovanost pravnog zaključka utemeljenog na njima, a druga je stvar što se s pravilnošću tog zaključka državni odvjetnik ne slaže.

Zbog izloženog, žalba državnog odvjetnika iz osnove bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.1. toč.11. ZKP nije osnovana.

I optuženi Mirko Norac Kevo smatra da je sud prvog stupnja počinio bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.1. toč.11. ZKP. On naime izreku pobijane prvostupanjske presude, misleći očito pritom na njezin osuđujući dio, gdje se o optuženom govori kao o zapovjedniku Sektora I, nalazi potpuno proturječnom razlozima iz obrazloženja prema kojima taj optuženik, u kritično vrijeme, nije faktički obavljao funkciju zapovjednika cjelokupnog Sektora I budući, prema zaključku prvostupanjskog suda, nije imao nikakve zapovjedne ingerencije nad područjem na kojim je djelovala Specijalna policija. Stoga smatra da je prvostupanjski sud, upravo s obzirom na svoje utvrđenje da optuženi Mirko Norac Kevo nije imao zapovjedne ovlasti i moći nad Specijalnom policijom, došao u očitu kontradikciju s izrekom gdje ga se opisuje kao zapovjednika Sektora I, čime je sud prvog stupnja počinio bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.1. toč.11. ZKP. Uz to, taj žalitelj smatra i da je prvostupanjski sud, takvim navođenjem u izreci njegove, praktički nepostojeće dužnosti, zapravo implicirao neku veću odgovornost optuženika od one za koju ga je, sudeći prema obrazloženju svoje odluke, proglasio krivim, pa zaključuje da je prvostupanjski sud, time što nije u tom dijelu dosljedno izmijenio optužnicu, počinio daljnju bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.1. toč.11. ZKP.

Međutim, tvrdeći navedeno, optuženi Mirko Norac Kevo očito propušta uočiti da je sud prvog stupnja u tom dijelu izmijenio preambulu činjeničnog opisa djela iz toč.5. i 6. izreke, ispustivši navod koji se odnosi na Specijalnu policiju (dalje:SP) kao sastavni dio Sektora I, upravo zbog svog utvrđenja da SP nije bila u sastavu Sektoru I, te da njome žalitelj nije zapovijedao. U preambuli činjeničnog opisa djela navedene su samo one postrojbe i brigade za koje je provedenim dokazima utvrđeno da su bile u sastavu Sektora I, te da je nad njima optuženi žalitelj imao zapovjedne ovlasti i moć. Stoga nije osnovana tvrdnja ovog žalitelja da je izreka osuđujućeg dijela pobijane presude, glede sastava operativno-taktičke grupe Sektora I, proturječna utvrđenju te okolnosti navedene u razlozima presude, a niti da bi svojom odlukom sud prvog stupnja implicirao veću odgovornost optuženog Mirka Norca Keve, kako se to neosnovano tvrdi žalbom.

Optuženik nadalje, u dijelu gdje obrazlaže žalbenu osnovu bitne povrede odredaba kaznenog postupka, tvrdi da su konkretne posljedice krivičnog djela opisanog činjenično pod toč.5. počinjene na dijelu bojišnice koja uopće nije pripadala jedinicama pod stvarnim zapovjedništvom optuženog Mirka Norca Keve, što po njegovom mišljenju, iako se zapravo radi, kako sam navodi, "o činjeničnom pitanju, ukazuje na kontradikciju između obrazloženja pobijane presude i izreke". Osim toga, smatra i da je izreka pobijane presude proturječna i to, kako navodi, već u samom činjeničnom opisu krivičnog djela opisanog pod toč.6., gdje se navodi da se taj optuženik osobno uvjerio, za čestih boravaka na terenu, da vojska čini protupravne radnje, da bi se „tek na kraju tog opisa ukazalo da se sve to konkretno odnosi zapravo na dva slučaja odnosno događaj od 10.09.1993. godine i oštećenike Nikolu Stojisavljevića i Nikolu Bulja". Smatra da iz takvog opisa "potpuno jasno proistječe da se do tada ni na koji način nije niti mogao uvjeriti o takvim eventualnim postupanjima svojih podređenih, jer se zapravo radi o dva izdvojena incidenta koja su počinjena istog dana", zbog čega rezoniranje prvostupanjskog suda nalazi životno i logički neprihvatljivim, pa je po žalitelju „više nego jasno da je riječ o proturječnosti u samoj izreci jer ničim sud nije utvrdio, a niti utvrđivao da bi se optuženik ranije uvjerio o takvim ispadima“.

Iako gornje navode optuženi Mirko Norac Kevo pravno označava kao bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.1. toč.11. ZKP, iz njihova sadržaja jasno proizlazi da je riječ o žalbenoj osnovi pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, budući se njima zapravo pobija pravilnost činjeničnih utvrđenja suda prvog stupnja, o čemu će nastavno biti više riječi. U dijelu žalbe kojom taj optuženik pobija pravilnost primjene materijalnog prava, iako je propušta tako pravno označiti, žalitelj zapravo ističe i bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.1. toč.11. ZKP jer tvrdi da prvostupanjski sud, ni u jednom segmentu, ne obrazlaže niti ukazuje na njegovu svijest da će se zločini dogoditi ili da su se dogodili, iz čega bi proizlazilo kako smatra da je sud prvog stupnja u pobijanoj presudi propustio izložiti okolnosti na kojima je utemeljio svoj zaključak o toj odlučnoj činjenici.

U odnosu na te tvrdnje žalitelja, koje će detaljnije biti cijenjene kroz žalbenu osnovu pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, ovdje valja samo napomenuti da je sud prvog stupnja, suprotno izloženim tvrdnjama, u svojoj odluci višekratno, detaljno i analitički izložio sve razloge temeljem kojih je zaključio da je optuženi Mirko Norac Kevo već dana 09.09.1993. godine imao saznanja o protupravnostima počinjenim od strane sebi podređenih postrojbi. Tako sud prvog stupnja navodi da, na osnovi provedenih dokaza, pa i iskaza samog žalitelja, zaključuje kako je životno logično da je, obilazeći područje na kojem je već 09.09.1993.

godine sedmero civila protupravno lišeno života, saznao barem za jedno to protupravno ubojstvo, a što je, prema stavu prvostupanjskog suda, dostatno za zasnivanje njegove krivične odgovornosti, budući je kao zapovjednik, nakon tog saznanja, bio obavezan poduzeti mjere da se takvo postupanje ne ponovi, jednako kao što je bio obavezan spriječiti i daljnje uništavanje imovine, o čemu je, prema stavu prvostupanjskog suda, s obzirom na izvedene dokaze, njegove obilaske terena i opseg razaranja, također zasigurno imao saznanja. Budući je optuženi Mirko Norac Kevo propustio postupiti na način na koji je bio pravno obavezan i to kako u odnosu na civilno stanovništvo i njegovu imovinu, tako i u odnosu na ratne zarobljenike, prvostupanjski ga je sud proglasio krivim zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva počinjenog nečinjenjem iz čl.120. st.1. u svezi s čl.28. OKZRH, opisanog pod toč.5. te krivičnog djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, opisanog pod toč.6. izreke pobijane presude.

S obzirom na izloženo, ni žalba optuženog Mirka Norca Keve iz osnove bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.1. toč.11. ZKP nije osnovana.

Optuženi Mirko Norac Kevo u svojoj žalbi podnesenoj iz osnove čl.369. ZKP ističe i relativno bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.3. ZKP, iako je također propušta tako pravno označiti.

Naime, obrazlažući žalbenu osnovu nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja vezano uz ulogu pripadnika 71. bojne Vojne policije (dalje:VP) navodi i da je sud prvog stupnja "pogrešno primijenio zakon jer čl.323. st.2 ZKP kaže da svjedok koji nije ispitan u pravilu neće biti nazočan izvođenju dokaza, a ne kako to tvrdi sud prvog stupnja da je izričito propisano kako takav svjedok ne smije prisustvovati."

Međutim, pravilno je sud prvog stupnja primijenio odredbe Zakona o kaznenom postupku, konkretno čl.323. st.2. ZKP, kada je dokazni prijedlog optuženog Mirka Norca Keve za ispitivanjem u svojstvu svjedoka Luke Matanića na okolnosti vezane uz organizaciju, ulogu i odnos VP sa Zbornim područjem (dalje:ZP) i devetom gardijsko-motorizirane brigade (dalje: 9. GMTBR) odbio, ne samo kao nevažan, već i kao nedopušten, uz obrazloženje da je taj svjedok bio kao javnost nazočan izvođenju dokaza na glavnoj raspravi, i to upravo dok su se izvodili dokazi na iste okolnosti na koje je potom predložen kao svjedok.

Naime, čl.323. st.2. ZKP propisano je da svjedok koji nije ispitan neće biti nazočan izvođenju dokaza. Iz takve dikcije zakonskog teksta ne proizlazi, kako se to pogrešno tvrdi u žalbi, da „, čl.323. st.2. ZKP kaže da svjedok koji nije ispitan u pravilu neće biti nazočan izvođenju dokaza“, već upravo suprotno, a kako je to pravilno zaključio i valjano obrazložio i sud prvog stupnja, proizlazi nemogućnost ispitivanja u svojstvu svjedoka osobe koja je bila nazočna izvođenju dokaza. Osim toga, zaključujući o intenciji zakonodavca vezano uz opseg navedene odredbe, valja ukazati i na sadržaj odredbe čl. 328. st.2. ZKP prema kojem predsjednik vijeća može naložiti, na prijedlog stranaka ili po službenoj dužnosti, da se ispitani svjedoci udalje iz sudnice i kasnije ponovno pozovu i još jednom ispituju.

S obzirom na izloženo, niti je sud prvog stupnja pogrešno primijenio odredbu čl.323. st.2. ZKP, kako se to neosnovano tvrdi žalbom optuženog Norca Keve, kada je odbio dokazni prijedlog za ispitivanjem svjedoka kao nedopušten zaključivši da predloženi svjedok ne smije prethodno biti nazočan izvođenju dokaza u postupku, a niti je odbijanje dokaznog prijedloga

za ispitivanjem Luke Matanića u svojstvu svjedoka utjecalo ili moglo utjecati na presudu, budući su sve okolnosti na koje je bilo predloženo izvođenje tog dokaza utvrđene drugim, tijekom postupka provedenim dokazima, npr. ispitivanjem svjedoka Mate Laušića, načelnika uprave VP, čitanjem dokumenta „Operativna saznanja povodom akcije na području Gospića – 71. bojna vojne policije– služba krim. vojne policije“ od 28. rujna 1993., te čitanjem "obrazloženja – operativni djelatnik kriminalistike Vojne policije, II. satnije Gospić, Mile Prpić i zapovjednik 71. bojne Vojne policije Goran Vrban", čitanjem Zapovijedi od 10.09.1993. godine o upućivanju 20 vojnika vojnih policajaca 71. bojne VP, a koju je potpisao Mladen Šerić za optuženog Rahima Ademija, kao i dopisa optuženog Rahima Ademija načelniku uprave VP MORH-a od 11.09.1993. godine i drugim dokazima, kojima je utvrđeno da žalitelj i nije bio zapovjedno nadređen 71. bojnoj VP.

S obzirom na izloženo, žalba optuženog Mirka Norca Keve iz osnove bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.3. ZKP nije osnovana.

Na žalbenu osnovu povrede kaznenog zakona:

Optuženi Mirko Norac Kevo smatra da je prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo kada ga je, za krivična djela opisana pod toč. 5. i 6. izreke, osudio temeljem čl.28. OKZRH u svezi s čl.120. st.1. i čl.122. OKZRH jer smatra da je, s obzirom na sadržaj tih odredbi i čl.28. istog Zakona, posve jasno da "Kazneni zakon RH iz 1993. godine nije to predviđao kao kazneno djelo". Iako optuženi Mirko Norac Kevo izloženi žalbeni navod približe pravno ne označava, proizlazi kako njime ističe povredu krivičnog zakona iz čl.368. toč.4. ZKP.

Obrazlažući tu žalbenu osnovu, žalitelj ukazuje na prirodu, sadržaj i opseg odredbi čl.120. i čl.122. OKZRH, koje inkriminiraju i zabranjuju samo zapovijed i neposredno činjeno ratnog zločina, te smatra da je prvostupanjski sud neosnovano te odredbe doveo u svezu s čl.28. OKZRH. Obrazlažući razloge na kojima temelji tu svoju tvrdnju, optuženik u žalbi iznosi teorijska promišljanja prof. dr. Franje Bačića o zakonom nereguliranim garantnim djelima nečinjenja, ukazuje na značaj koji, po njegovom mišljenju, tzv. klauzule jednake vrijednosti činjenja i nečinjenja, te objektivnog uračunavanja posljedice, imaju za njegovu krivičnu odgovornost, te zaključuje da je mogućnost primjene čl.28. OKZRH usko ograničena, a što je, kako ističe, jače naglašeno kod vojske, a kod vojske u ratu je naročito naglašeno. To iz razloga što su ingerencije u vojsci jasno određene, pa ako za trupnog zapovjednika, što je optuženi Mirko Norac Kevo tempore criminis bio, piše da nešto ne smije učiniti, ali ne piše i da mora spriječiti nešto drugo, tada se po stavu žalbe, trupnog časnika ne može kazniti za ono što izrijekom nije predviđeno kao krivično djelo. Žalitelj nadalje zaključuje da se u njegovom primjeru odredbe čl.120. st.1. i čl.122. OKZRH ne mogu povezati s čl.28. OKZRH, kako je to pogrešno učinio prvostupanjski sud, budući u krivičnopravnom smislu nije imao nikakvu svijest o bilo kakvim navodnim zločinima, a što smatra da proizlazi i iz dokaznog postupka, a niti je, zbog vojnog kodeksa, imao mogućnost ili pravo djelovati.

U žalbi se optuženi Mirko Norac Kevo, osim tvrdnje o uskoj primjeni čl.28. OKZRH, osvrće i na pravni standard "imao razloga znati", izražen u odredbi čl.7. st.3. Statuta Haaškog

suda o osobnoj zapovjednoj odgovornosti, koju nalazi "rastezljivom, nepotpunom i nelogičnom formulacijom koja ima za cilj omogućiti kažnjavanje zapovjednika za sve što se na njegovom zapovjednom području desilo, a da on i nije bio svjestan da će se ratni zločin dogoditi ili da se dogodio, dok je prema propisima RH, da bi se nekog osudilo za krivično djelo nečinjenja, potrebno imati svijest o zločinu". Stoga smatra da je za postojanje njegove krivične odgovornosti u ovom predmetu najvažnije dokazati postojanje njegove svijesti da će se zločini dogoditi ili da su se dogodili, a ne da li je "mogao znati" da su se zločini dogodili, koji oblik svijesti propisuje čl.7. st.3. Statuta Haaškog suda. Pritom smatra da se svijest mora odnositi na točno određenu osobu odnosno da će baš njegov, točno određeni vojnik počiniti ratni zločin ili da ga je počinio, te zaključuje da za krivičnu odgovornost nije dostatno znanje da će netko neodređeni počiniti ratni zločin. Ističe da se u tom smislu ne može utvrđivati kao krivična odgovornost na strani optuženika činjenica što je išao na teren jer time on nije mogao znati da su se zločini eventualno dogodili. Napominje da je njegov odlazak na teren bio u funkciji borbenosti, a ne nikakve istrage ili utvrđivanja nepravilnosti, što je zadatak drugih službi, a ne zapovjednika 9. GMTBR. Ističe da jedino što je optuženik, temeljem Međunarodnog ratnog prava, bio dužan učiniti kao časnik, ukoliko bi vidio podređenog da čini ratni zločin ili bi o tome bio obaviješten, da ga odmah razoruža, pritvori i prijavi Vojnoj policiji i apsolutno ništa više. Budući je po žalitelju jednostavno nemoguće unaprijed znati da će točno određeni podređeni počiniti ratni zločin, to je svijest o krivičnom djelu nečinjenja, kako je obrazlaže prvostupanjski sud, po njemu pravno neprimjenjiva i to kako sa životno prihvatljivog stanovišta, tako i sa stajališta teoretske razrade prof. dr. Franje Bačića.

Zaključuje da je, s obzirom na sadržaj presuđenja, on u ovom predmetu zapravo osuđen posrednom, retroaktivnom primjenom čl.7. st.3. Statuta Haaškog suda, a smatra da je posve jasno da nikako ne može odgovarati temeljem te osnove, no isto je tako, po žalitelju, potpuno jasno da iz gore izloženih razloga ne može odgovarati ni po garantnoj odgovornosti za nečinidbu temeljem čl.28. OKZRH.

Prije nego što se detaljnije ocijeni osnovanost izloženih žalbenih navoda valja prvenstveno reći da optuženi Mirko Norac Kevo presudom suda prvog stupnja nije proglašen krivim za krivična djela iz čl.120. st.1. i čl.122. OKZRH posrednom, retroaktivnom primjenom čl.7. st.3. Statuta Haaškog suda odnosno osnovom tzv. osobne zapovjedne odgovornosti, kako to neosnovano tvrdi žalbom, već temeljem, u inkriminirano vrijeme važećih odredbi čl.120. st.1. i čl.122., oba u svezi s čl.28. OKZRH, a kako je to jasan i izričit način navedeno, kako u izreci osuđujućeg dijela pobijane presude, tako i u svim razlozima njezinog obrazloženja.

Jednako je tako neosnovana tvrdnja žalbe da je prvostupanjski sud nepravilno primijenio odredbe tada važećeg krivičnog zakonodavstva kada ga je proglasio krivim za krivična djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika počinjena nečinjenjem jer nije točno da takvo njegovo postupanje, za koje je pobijanom presudom proglašen krivim, u vrijeme počinjenja predmetnih krivičnih djela nije bilo propisano kao krivično djelo krivičnim zakonodavstvom Republike Hrvatske.

Naime, okolnost da je u odredbi čl.120. i čl.122. OKZRH opisana radnja činjenja (naredi ili počinu) ne znači da ta djela nije moguće počinu i nečinjenjem jer je odredbom čl.28. OKZRH, kao općom odredbom koja je bila na snazi i u vrijeme počinjenja djela, te koja je, uz postojanje drugih zakonskih pretpostavki, primjenjiva na sva krivična djela čije biće se

može ostvariti i nečinjenjem, propisano da se krivično djelo može počiniti činjenjem ili nečinjenjem, time da je počinjenje djela nečinjenjem moguće samo kad je počinitelj propustio činjenje koje je bio dužan izvršiti. Uostalom, kako to sam optuženi Mirko Norac Kevo ističe u žalbi, u konkretnom je slučaju riječ o tzv. zakonski nereguliranim garantnim djelima nečinjenja koja upravo i karakterizira, te razlikuje od zakonski reguliranih garantnih djela nečinjenja, okolnost što biće tih krivičnih djela nije izrijekom opisano u zakonu odnosno što nemaju svoje vlastite zakonske opise, iako nesporno pravno postoje. Zbog navedenog se ta djela i nazivaju zakonski neregulirana, za razliku od zakonski reguliranih garantnih djela nečinjenja, kod kojih je radnja nečinjenja izrijekom opisana u zakonu. Upravo je odredba čl.28. OKZRH pravna osnova postojanja zakonski nereguliranih garantnih djela nečinjenja kada, pod određenim pretpostavkama, zakonski opisana materijalna krivična djela, kod kojih je zakonski opisana radnja počinjenja djela činjenje, mogu obuhvatiti i počinjenje tih djela nečinjenjem, iako radnja nečinjenja nigdje nije u zakonskom opisu djela opisana. Da bi moglo doći do primjene čl.28. OKZRH, te da bi zakonski opisana materijalna krivična djela činjenja mogla biti počinjena i nečinjenjem odnosno predstavljati zakonski neregulirano garantno djelo nečinjenja, potrebno je da, uz postojanje i drugih pretpostavki, počinitelj djela ima poseban odnos prema zaštićenom dobru iz kojeg onda proizlazi i njegova posebna obveza prema tom dobru (tzv. garantna obveza). Taj poseban odnos prema zaštićenom objektu u konkretnom se slučaju temelji na tzv. garantnoj obvezi na osnovi obveze nadzora nad trećom osobom odnosno iz pozicije nadređenog prema podređenom. Naime, riječ je o situaciji kada je osoba, zbog svoje pozicije obveze nadzora jedne osobe ili pozicije autoriteta, obvezna i odgovorna za sebi podređene. O zapovjednoj ovlasti i moći zapovjednika i časnika i njihovoj odgovornosti za primjenu propisa međunarodnog prava o ratnim zarobljenicima, sigurnosti i zaštiti civila i njihove imovine, osnovano je prvostupanjski sud zaključivao temeljem pozitivnih propisa koji su u inkriminirano vrijeme bili na snazi u Republici Hrvatskoj, i to prvenstveno temeljem čl. 39. i čl. 48. st.1. Zakona o obrani, te čl.86. st.2. i čl.87. Dopunskog protokola I. Potonje su odredbe, koje je Republika Hrvatska preuzela dana 8. listopada 1991. godine notifikacijom o sukcesiji, sukladno čl. 140. Ustava Republike Hrvatske, sastavni dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske i po pravnoj su snazi iznad zakona.

Kako je dakle sud prvog stupnja temeljem navedenih propisa, koji su u inkriminirano vrijeme bili na snazi u Republici Hrvatskoj, a ne temeljem čl.7. st.3. Statuta Haaškog suda, kako se to neosnovano tvrdi žalbom, utvrdio opseg i sadržaj zapovjedne odgovornosti, osnovano je zaključio da je optuženi Mirko Norac Kevo bio pravno obvezan zaštititi civile i njihovu imovinu, te ratne zarobljenike, dok je na osnovi provedenih dokaza zaključio da je, unatoč tome što je imao efektivne zapovjedne ovlasti i moći, te saznanja o protupravnostima, propustio postupiti sukladno takvoj svojoj zakonskoj obvezi, a posljedice njegovog propuštanja (nečinjenja dakle) su jednakovrijedne posljedicama do kojih bi došlo počinjenjem djela zakonski opisanom radnjom činjenja (smrt, uništenje imovine), pravilno je sud prvog stupnja na postupanje optuženika primijenio odredbu čl.28. OKZRH jer su se za njezinu primjenu ispunile sve zakonske pretpostavke. Stoga je sud prvog stupnja, s obzirom na izložena utvrđenja, pravilno primijenio propise tempore criminis važećeg krivičnog zakonodavstva Republike Hrvatske kada je optuženog Mirka Norca Kevu proglasio krivim zbog počinjenja zakonski nereguliranih garantnih djela nečinjenja iz čl.120. st.1. i čl.122. OKZRH, oba u svezi s čl.28. OKZRH, pobliže činjenično i pravno opisanih pod toč.5. i 6. izreke pobijane presude.

Žalitelj Mirko Norac Kevo također smatra i da je prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo kada ga je proglasio krivim zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, jer smatra da su srpski seljaci, po njegovom i u žalbi ponovljenom stavu, svojim postupanjem dragovoljno odustali od zaštićenosti državnim ratnim pravom.

Naime, u žalbi se ukazuje na odredbu čl.51. st.3. Dopunskog protokola I Ženevskim konvencijama od 12.8.1949. godine koja propisuje da će "civilni uživati predviđenu zaštitu ako izravno ne sudjeluju u neprijateljstvima", a što je dosljedno provedeno kroz sve četiri Konvencije i oba Dopunska protokola, budući je čl.3. toč.1. svake od Konvencija, kao ključni kriterij, propisano da mora biti riječ o osobama koje ne sudjeluju u neprijateljstvima ili koje su onesposobljene za borbu. Stoga je po mišljenju žalitelja u ovom predmetu pravno relevantno pitanje što su zapravo civili radili na bojišnici, budući neprijateljstvo ne znači samo, kako se navodi u žalbi, "izvoditi vojničke akrobacije, nego i pomagati vojsci u spoznajama i djelatnostima važnim za njihovu borbu, a osobito na bojišnoj crti ili u partizanskom ratovanju". Budući dakle po žalitelju, svako djelovanje u prilog vojsci na drugoj obrambenoj crti, koje nije vjersko ili medicinsko, predstavlja izravno sudioništvo u neprijateljstvima i civile lišava zaštićenosti koja im je zagantirana međunarodnim ratnim pravom, to upravo zbog takvog ponašanja srpskih civila u ovom predmetu ne dolazi do primjene Ženevskih konvencija iz 1949. godine i Dopunskih protokola, zbog čega po stavu žalbe optuženi Mirko Norac Kevo nije mogao biti proglašen krivim zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

Izloženim žalbenim navodima žalitelj ponavlja tezu svoje obrane, osporavajući time zapravo pravilnost zaključka suda prvog stupnja o civilnom statusu osoba opisanih pod toč.5. izreke, na koji način ističe tzv. posrednu povredu krivičnog zakona koja sadržajno predstavlja žalbenu osnovu iz čl.369. st.2 ZKP, jer smatra da je pogrešna primjena materijalnog prava rezultat pogrešnih zaključaka suda, u konkretnom slučaju glede civilnog statusa osoba opisanih pod toč.5. izreke, a ne da je sud, na potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje, pogrešno primijenio materijalno pravo, u kojem slučaju bi bila riječ o žalbenoj osnovi povrede krivičnog zakona iz čl.368. ZKP.

Budući će osnovanost žalbi stranaka podnesenih iz osnove pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, pa tako i glede civilnog statusa oštećenika, biti nastavno cijenjena, ovdje valja samo napomenuti da je sud prvog stupnja, s obzirom da je temeljem provedenih dokaza zaključio da su Nedjeljka i Stana Krajnović, te Đuro i Stevo Vujnović bili civili, kao i da je žalitelj, postupanjem opisanim pod toč.5. izreke, ostvario i druge objektivne i subjektivne elemente biča krivičnog djela iz čl. 120. st.1. u svezi s čl.28. OKZRH, pravilno primijenio odredbe materijalnog krivičnog zakonodavstva kada je optuženikovo postupanje, opisano pod tom točkom, pravno označio kao krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st.1. u svezi s čl.28. OKZRH.

Optuženi Mirko Norac Kevo u žalbi navodi i kako, opreza radi, ističe da je "prvostupanjski sud i glede kazne počinio povredu Kaznenog zakona", koju pritom pobliže ne određuje u smislu čl.368. ZKP. Tvrdi da je sud prvog stupnja ignorirao nespornu činjenicu da je on već pravomoćno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina, pa je po žalitelju, time što sud nije postupio po imperativnoj odredbi čl.43. st.2. OKZRH o odmjeravanju kazne za djela počinjena u stjecaju, koja je povoljnija za njega, pogrešno primijenio materijalno

pravo i postupio protuzakonito, pogrešno tumačeći odredbe tempore criminis važećeg krivičnog zakonodavstva, kao i načela o svrsi kažnjavanja i odmjeravanja kazne za djela počinjena u stjecaju budući je u „čl.31. OKZRH propisano da je odbojnost kao svrha kažnjavanja nespojiva s pretjeranim kažnjavanjem, osobito ako do njega dođe u tijeku izdržavanja kazne". U žalbi se nadalje citira i čl. 44. OKZRH o odmjeravanju kazne osuđeniku, te se zaključuje da upravo ta odredba zakona predviđa zaštitu čak i za osobu koja je, nakon što je već bila osuđena za prvo krivično djelo, počinila novo, pa se zaključuje da upravo s obzirom na tu odredbu, a budući optuženik „gotovo 10 godina ničim nije bio opomenut o postojanju prvog kaznenog djela izvršenog 1991. godine (za koje je već pravomoćno osuđen), kao ni kaznenih djela počinjenih 1993. godine (koja su predmet ovog postupka), smatra da kao uzorna osoba na izdržavanju kazne ima pravo na zaštitu temeljem čl.44. u svezi s čl.43. OKZRH“.

Međutim, nije u pravu žalitelj kada tvrdi da je sud prvog stupnja u ovom predmetu povrijedio materijalno pravo time što pri odmjeravanju kazne za djela za koja ga je pobijanog presudom proglasio krivim nije, u odnosu na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina na koju je osuđen pravomoćnom presudom Županijskog suda u Rijeci od 24. ožujka 2003. godine, broj K-11/01, postupio po imperativnoj odredbi čl.43. st.2. OKZRH o odmjeravanju kazne za djela počinjena u stjecaju, jer u konkretnom slučaju nisu ispunjene pretpostavke za primjenu te odredbe.

Naime, u ovom se slučaju optuženiku ne sudi istodobno i za krivično djelo iz čl. 120. st.1. OKZRH "počinjeno 1991. godine" budući je on za to krivično djelo već pravomoćno osuđen presudom Županijskog suda u Rijeci, broj K-11/01, na već spomenutu kaznu zatvora u trajanju od 12 godina, zbog čega u ovom postupku ne može doći do primjene čl.43. st.2. OKZRH, kako se to neosnovano tvrdi u žalbi, već se samo može govoriti o primjeni odredaba o odmjeravanju kazne osuđenoj osobi iz čl. 44. st.1. OKZRH, kada se počinitelju, kojem se sudi za krivično djelo počinjeno prije nego što je započeo izdržavanje kazne na temelju prijašnje osude (presuda Županijskog suda u Rijeci, broj K-11/01), samo izriče jedinstvena kazna primjenom odredbe čl.43. OKZRH, ali mu se, u tom drugom postupku, ne sudi i za prijašnje djelo.

Stoga, budući se optuženom Mirku Norcu Kevi u predmetnom postupku ne sudi i zbog krivičnog djela iz čl.120. st.1. OKZRH, jer je za to krivično djelo već pravomoćno osuđen presudom Županijskog suda u Rijeci broj K-11/01, to je u ovom slučaju pri odmjeravanju kazne bilo moguće primijeniti samo odredbe o odmjeravanju kazne osuđenoj osobi iz čl.44. st.1. OKZRH u svezi čl. 43. OKZRH. Međutim, prigovor optuženika o neprimjeni tih odredbi od strane suda prvog stupnja, nije relevantan, budući da sud drugog stupnja takav propust suda prvog stupnja nije ovlašten ispraviti, a da strankama ne povrijedi pravo žalbe na odluku o izricanju jedinstvene kazne. Stoga, žalitelj može, po pravomoćnosti ove presude, u tzv. nepravoj obnovi krivičnog postupka, zatražiti objedinjenje pravomoćno mu izrečenih kazni.

Na žalbenu osnovu pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja:

Pogrešno utvrđeno činjenično stanje u odnosu na optuženog Rahima Ademija državni odvjetnik prvenstveno vidi kao rezultat; s jedne strane pogrešne ocjene vjerodostojnosti

provedenih dokaza, te s druge strane pogrešnog rezoniranja i time posljedično pogrešnih zaključaka suda prvog stupnja. Smatra da prvostupanjski sud svoj zaključak o nepostojanju krivične odgovornosti optuženog Rahima Ademija temelji na iskonstruiranoj tezi obrane tog optuženika o navodnom automatizmu preuzimanja zapovijedanja od strane izaslanika načelnika Glavnog stožera Hrvatske vojske (dalje:NGSHV), što je bila osnova sudu za, po stavu državnog odvjetnika, pogrešan zaključak o nedostanoj zapovjednoj moći tog optuženika i time nemogućnosti da tako sužena i insuficijentna zapovjedna uloga optuženog Rahima Ademija bude osnova njegove krivične odgovornosti za inkriminirana mu krivična djela u ovom postupku.

Naime, državni odvjetnik smatra da iz provedenog dokaznog postupka proizlazi kako je optuženi Rahim Ademi, kao zamjenik zapovjednika ZP Gospić prije, tijekom i nakon operacije "Džep 93" imao pune i dostatne ovlasti operativnog zapovijedanja, te dostatnu zapovjednu moć i autoritet nad svim postrojbama unutar ZP Gospić koje su sudjelovale u akciji, pa tako i nad postrojbama SP, zbog čega zaključak suda prvog stupnja da su te ovlasti i moći bile smanjenog i ograničenog opsega uslijed preuzimanja zapovijedanja od strane NGSHV-a odnosno njegovog izaslanika, nalazi pogrešnim.

Da je optuženi Rahim Ademi zapovijedao akcijom "Džep 93" i imao sve zapovjedne ovlasti i moći, državni odvjetnik zaključuje iz okolnosti što je taj optuženik izdao ili odobrio izdavanje tri, za ovaj postupak i provođenje akcije "Džep 93", krucijalne zapovjedi-Zapovjedi od 06.09.1993. godine za napad zapovjedništva ZP Gospić i o formiranju Sektora I, koje je odobrio NGSHV-a Janko Bobetko, a izdao ih i potpisao optuženi Rahim Ademi, te Zapovijed za napad Zapovjedništva 9. GMTBR od 07.09.1993. godine, koju je izdao i potpisao optuženi Mirko Norac Kevo, ali po odobrenju optuženog Rahima Ademija. Navedene su zapovjedi, jednako kao i zapovjedi o povlačenju, bile operativne zapovjedi optuženog Rahima Ademija svim postrojbama uključenim u operaciju, pa tako i SP. Državni odvjetnik nalazi posve logičnim da je zapovjednik operacije onaj vojni zapovjednik koji zapovijed izda i potpiše, pri čemu smatra da sadržaj zapovjedi optuženog Rahima Ademija ukazuje i na njegove formalne i faktične ovlasti kao nadređenog zapovjednika, a time i na odgovornost za zločine podčinjenih. Zbog izloženog smatra da je prvostupanjski sud, potpuno nepotrebno, materijalne dokaze-konkretno spomenute 3. krucijalne zapovjedi-dodatno tumačio osobnim dokazima, budući su same zapovjedi jasne i uglavnom nedvojbene, te su bile operativnog, a ne kako to optuženi Rahim Ademi u svojoj obrani tvrdi, logističkog karaktera.

O ovlastima operativnog zapovijedanje optuženog Rahima Ademija državni odvjetnik zaključuje i iz okolnosti da je SP izdao dvije zapovjedi o povlačenju, koje su nedvojbene operativnog značaja jer impliciraju aktivnost jedinica SP, a što po njegovom mišljenju, dokazuje da je taj optuženik i zapovijedao tim postrojbama, zbog čega nalazi upitnim i neutemeljenim zaključak suda prvog stupnja, izložen na str.143., da je tim postrojbama zapravo zapovijedao izaslanik NGSHV-a Petar Stipetić koji, što se posebno ukazuje žalbom, u stadiju povlačenja, a za čije je provođenje nesporno bio zadužen, nije izdao niti jednu osobnu zapovijed. Po ocjeni državnog odvjetnika, navedena okolnost ozbiljno dovodi u pitanje osnovanost zaključka suda prvog stupnja o ingerencijama izaslanika NGSHV-a u zapovijedanju.

Na postojanje potpune mogućnosti operativnog zapovijedanja optuženog Rahima Ademija, po mišljenju državnog odvjetnika ukazuju i okolnosti da je dana 10.09.1993.

godine izdao operativnu zapovijed zapovjedništvu 71b VP Rijeka, koju je donio na svoju ruku i na vlastitu odgovornost, te ju je i ponovio 11.09.1993. godine, temeljem čega državni odvjetnik zaključuje da se "moglo, kada se htjelo, operativno djelovati i bez odobrenja NGSHV-a Janka Bobetka, pa makar i na svoju ruku i na vlastitu odgovornost." Da je optuženi Rahim Ademi operativno djelovao i zapovijedao svim postrojbama u zoni odgovornosti ZP Gospić, pa tako i SP, po mišljenju žalitelja, proizlazi i iz Zapovijed za asanaciju i obdukciju od 10.09.1993. godine, kao i iz okolnosti što je 14.8.1993. godine, izdao zapovijed kojom za 4 dana svoje odsutnosti (14.-18.8.1993.), prenosi svoje ovlasti zapovijedanja na načelnika Stožera, brigadira Franu Primorca.

O postojanju zapovjednog odnosa optuženog Rahima Ademija prema SP državni odvjetnik zaključuje i temeljem Zapovjedi od 05., 07., 16. i 20.09.1993. godine, koje su dostavljene i SP, kao i temeljem dnevnih brifinga, te sadržaja dnevnih izvješća, time da nalazi kako Zapovijed o formiranju Sektora I, koja je s jasnim zadaćama upućena i SP, najbolje pokazuje da je optuženi Rahim Ademi imao ovlasti zapovijedanja i u odnosu na SP. Okolnost utvrđena tijekom postupka da su postrojbe SP donosile vlastite zapovjedi za napad, po mišljenju državnog odvjetnika nije bitna, te nije kontradiktorna globalnim zapovjednim i kontrolnim ovlastima tog optuženika nad SP. Zbog navedenog, državno odvjetništvo smatra da se stajalište raspravnog Vijeća Haaškog suda, zauzeto u predmetu Blaškić (para.300-302) prema kojem se nadređeni može smatrati kazneno odgovornim za kaznena djela osoba koje nisu službeno njegovi (direktni) podređeni, u onoj mjeri u kojoj je nad njima imao efektivnu kontrolu, može i treba primijeniti i na poziciju optuženog Ademija u odnosu na postrojbe SP.

Državni odvjetnik, osim što smatra da prvostupanjski sud ignorira i pogrešno tumači spisu priležeće zapovijedi, te podatke iz Ratnog dnevnika Operativnog centra (dalje:OC) ZP Gospić za dan 09.09.1993. godine (dan operacije) smatra i da je imao selektivan pristup pri ocjeni vjerodostojnosti iskaza svjedoka, o čemu zaključuje iz okolnosti da taj sud nije poklonio vjeru obrani optuženog Mirka Norca Keve i iskazima svjedoka Mladena Markača, Svetka Šare, Željka Prpića i drugima koji su iskazali da je optuženi Rahim Ademi zapovijedao ZP, operacijom "Džep 93" i SP, iako su ti iskazi potvrđeni zapovijedima za napad i povlačenje, izdanim i potpisanim po tom optuženiku. Državni odvjetnik žalbom ne dovodi u sumnju da je izaslanik NGSHV-a nesporno imao određenu ulogu u provođenju operacije, ali jednako tako smatra nespornim i da je optuženi Rahim Ademi tijekom priprema, napadnih operacija i povlačenja kontinuirano zapovijedao podređenim postrojbama, te da je, kao zamjenik zapovjednika ZP Gospić, odnosno vojnik sa najvišim vojnim položajem u ZP Gospić, "gledajući u kontinuitetu, zasigurno važniji od gostujućeg statusa izaslanika NGSHV-a", pri čemu smatra da na postojanje operativne moći zapovijedanja optuženog Rahima Ademija ukazuje i sukob koji je imao s izaslanikom NGSHV-a Davorinom Domazetom zbog izaslanikovog miješanja u topničko djelovanje.

Osim toga, državni odvjetnik žalbom pobija i pravilnost zaključka prvostupanjskog suda o tzv. automatizmu preuzimanja zapovijedanja od strane NGSHV ističući da je takav zaključak protivan čl.48. Zakona o obrani. Uz to, ističe da, sve da su te implikacije i točne, u konkretnom slučaju primjenjive su samo na 09.09.1993. godine i eventualno dio 10.09.1993., kada se izaslanik NGSHV-a Domazet vraća u Zagreb, ali nisu primjenjive i na preostalo inkriminirano razdoblje-točnije od 10.-15.9.1993. godine, kada na ZP Gospić nema izaslanika NGSHV-a, a zločini se događaju (toč.2., 3., 5. i 6. izreke), pa se žalitelj pita tko je onda još u tom periodu zapovijedao, uz optuženog Mirka Norca Kevu, koji to čini na razini grupacije

postrojbi u Sektoru I, odnosno tko je onda odgovoran za nesprečavanje i toleriranje ratnih zločina podređenih postrojbi, posebno onih počinjenih u zoni odgovornosti postrojbi SP. U tom smislu državni odvjetnik upućuje i na iskaze svjedoka Petra Stipetića i Franje Feldia iz kojih proizlazi da se uloga izaslanika NGSHV-a Domazeta eventualno može opisati kao "uplitanje" u zapovijedanje, što je po mišljenju državnog odvjetnika irelevantno za status optuženog Rahima Ademija kao faktičnog zapovjednika i ne ekskulpira ga od odgovornosti za zapovijedanje i provedbu nasumičnog topničkog napada iz toč.1. i 4. optužnice, a ponajmanje ga ekskulpira od garantne zapovjedne odgovornosti za nedjela podređenih postrojbi iz Sektora I, koje su nakon operacije ostale u zoni odgovornosti ZP Gospić, gdje je on bio zamjenik zapovjednika.

Međutim, izloženim žalbenim navodima, državni odvjetnik ne dovodi u sumnju pravilnost i osnovanost oslobađajuće presude u odnosu na optuženog Rahima Ademija.

Naime, sve dokaze na koje žalbom ukazuje državni odvjetnik, sud prvog stupnja je detaljno, sveobuhvatno i analitički cijenio i to kako same za sebe, tako i dovodeći ih u svezu s ostalim dokazima priležecim spisu, pa tako i materijalnim dokazima istaknutim u žalbi-zapovijedima koje je optuženi Rahim Ademi izdao, te podacima Ratnog dnevnika, temeljem kojih je prvostupanjski sud osnovano zaključio, a za što je u pobijanoj presudi izložio iscrpne razloge, da optuženi Rahim Ademi tempore criminis, upravo zbog uloge NGSHV-a odnosno njegovog izaslanika, koju žalitelj opisuje kao automatizam u preuzimanju zapovijedanja od strane NGSHV, nije imao opseg i kvalitetu zapovjednih ovlasti i moći dostatan da bi se na njima mogla utemeljiti njegova krivična odgovornost za počinjenje optužnicom mu inkriminiranih krivičnih djela ratnih zločina.

Sud prvog stupnja niti na jednom mjestu u svojoj odluci ne spori, da je optuženi Rahim Ademi, kao zamjenik zapovjednika ZP Gospić, u operaciji "Džep 93" imao zapovjedne ovlasti, koje je i realizirao izdavanjem u žalbi istaknutih pisanih zapovjedi, već je zaključio da je opseg tih ovlasti bio sužen i smanjen djelovanjem izaslanika NGSHV-a, zaduženog od strane NGSHV-a za tu operaciju, budući je izaslanik, po rangu iznad zapovjednika ZP, prema rezultatima dokaznog postupka, te svoje ovlasti i efektivno obnašao, preuzimajući ovlasti zapovijedanja od zamjenika zapovjednika ZP optuženog Rahima Ademija, a što je po stavu suda prvog stupnja rezultiralo smanjenom i suženom zapovjednom moći tog optuženika. O navedenim okolnostima prvostupanjski je sud zaključivao kako iz obrane samog optuženika, koji svoje zapovjedne ovlasti niti ne spori, tako i iz podataka Ratnog dnevnika za prvi dan operacije (09.09.1993.), koji ukazuju na prevalentnu zapovjednu aktivnost izaslanika NGSHV-a, sadržaja izdanih zapovjedi i iskaza svjedoka ispitanih na tu okolnost, npr. Mihaela Brlečića, Izidora Češnjaja, Jozе Nedića, Zlatka Rogulja, Franje Feldija, Mladena Šerića, Petra Stipetića, Zdravka Vladanovića, iz okolnosti provođenja raščlambe operacije "Džep 93" u Glavnom stožeru Hrvatske vojske (dalje:GSHV) i drugih, u pobijanoj odluci detaljno izloženih i analiziranih dokaza, iz kojih proizlazi da su zapovjedne ovlasti i moći optuženog Rahim Ademi u akciji "Džep 93" bile smanjene prvenstveno djelovanjem NGSHV-a odnosno njegovog izaslanika i to u tolikoj mjeri da ne mogu činiti osnovu za njegovu krivičnu odgovornost u ovom predmetu.

U obrazloženju svoje odluke sud prvog stupnja je detaljno i sveobuhvatno analizirao sve zapovjedi priležecе spisu, pa tako i one na koje u žalbi ukazuje državni odvjetnik, te je,

prethodno ih dovevši u svezu s drugim dokazima, pravilno zaključio da one nemaju značaj koji im pridaje državni odvjetnik.

Naime, upravo okolnost da je Zapovijed za napad od 06.09.1993. godine izdana tek po odobrenju NGSHV-a, uz okolnost da su Zapovjedi od 03.09.1993. godine, od 11.09.1993. godine, te od 12.09.1993. godine, izdane izravno po NGSHV-a, o čijoj su vodećoj ulozi, kao i o ulozi njegovog izaslanika, iskazivali prethodno spomenuti svjedoci i sam optuženi Rahim Ademi, po pravilnom rezoniranju suda prvog stupnja upućuje na zaključak o izravnom zapovijedanju NGSHV-a operacijom "Džep 93". Uostalom, sam je načelnik GSHV-a Janko Bobetko, u svojoj knjizi "Sve moje bitke", opisao svoju vodeću ulogu u operaciji "Džep 93". Sud prvog stupnja je jednako tako detaljno analizirao i druge, spisu priležeće zapovjedi izdane po optuženom Rahimu Ademiju, pa tako i Zapovijed zapovjedništvu 71b VP Rijeka od 10.09.1993. godine, pravilno zaključivši da upravo okolnost što je zapovjednik 71. bojne VP odbio postupiti po toj zapovjedi optuženika, zbog čega je optuženik morao ponoviti svoju molbu, kojoj također nije udovoljeno, a bez da je za to, suprotno pravilima službe, optuženik bio obaviješten, ukazuju da isti nije zapovijedao SP, kao i na njegovu smanjenu i suženu zapovjednu moć i ovlasti općenito. Osim toga, zaključujući o sadržaju i opsegu zapovjednih ovlasti i moći optuženog Rahima Ademija, osnovano je sud prvog stupnja cijenio i okolnost da u cijelosti nije postupljeno ni po Zapovjedi tog optuženika za formiranje Sektora I od 06.09.1993. godine, na koju zapovijed se žalba također poziva, jer je SP odbila po njoj postupiti, zbog čega de facto i nije ušla u sastav Sektora I. Zaključujući o odnosu SP i optuženog Rahima Ademija treba ukazati i na iskaz svjedoka Željka Sačića, tada zapovjednika snaga SP na terenu, koji je iskazao da od oba optuženika nije primio niti jednu zapovijed, a po Zapovjedi o formiranju Sektora I, izdanoj po optuženom Rahimu Ademiju prema kojoj je SP trebala biti sastavni dio tog Sektora, nije postupio jer mu je to bilo neprihvatljivo, o čemu su svjedočili i svjedoci Željko Prpić, Mladen Šerić i Luka Jakić, dok je zapovjednu liniju SP opisao kao "NGSHV-Markač-ja i više nitko". Kako je dokaznim postupkom utvrđeno da su postrojbe SP donosile svoje vlastite zapovjedi za napad, pri čemu je svjedok Željko Sačić iskazao da s optuženim Rahimom Ademijem nije ostvario nikakav kontakt niti od njega primao bilo kakve zapovjedi ili mu slao izvješća, tvrdnja državnog odvjetnika o postojanju zapovjednog odnosa optuženog Rahima Ademija prema SP nije osnovana, a niti je osnovana njegova tvrdnja o postojanju efektivne kontrole tog optuženika nad pripadnicima SP, koja bi po stavu žalitelja trebala biti osnova njegove zapovjedne odgovornosti za krivična djela počinjena od strane pripadnika SP.

Imajući na umu gore izložene, kako ih sud prvog stupnja naziva, usmjeravajuće okolnosti o stvarnoj zapovjednoj ovlasti i moći optuženog Rahima Ademija, osnovano sud prvog stupnja nije poklonio vjeru obrani optuženog Mirka Norca Keve i iskazima svjedoka navedenih u žalbi državnog odvjetnika, koji iskazuju da je optuženi Rahim Ademi zapovijedao ZP, operacijom "Džep 93" i SP, jer ti iskazi, ako se dovedu u svezu s gore izloženim rezultatima provedenog dokaznog postupka, suprotno tvrdnji žalbe, nisu potvrđeni zapovijedima izdanim i potpisanim po optuženom Rahimu Ademiju, budući se po nekima od tih zapovjedi nije postupalo, u cijelosti ili djelomično, dok su druge zapovjedi od značaja za ovaj postupak, doduše izdane po optuženom Rahimu Ademiju, ali po zapovjedi ili odobrenju NGSHV-a ili po samom NGSHV-a odnosno njegovom izaslaniku.

S obzirom na izloženo, kada se zapovjedi i ostali dokazi na koje se u žalbi poziva državni odvjetnik sagledaju u cjelini i dovedu u svezu sa rezultatima provedenog dokaznog

postupka, kako je to pravilno učinio i sud prvog stupnja, tada se ukazuje osnovanim i pravilnim njegov zaključak da optuženi Rahim Ademi ne može krivičnopravno odgovarati jer, zbog smanjene zapovjedne moći tog optuženika, koja je rezultat značajno suženog i smanjenog opsega zapovjednih ovlasti, izostaje temelj za njegovu krivičnu odgovornost u ovom postupku. Razlozi suda prvog stupnja za takav zaključak detaljno su i opširno izloženi i analizirani u obrazloženju pobijanog dijela oslobađajuće presude, a njihova osnovanost nije dovedena u pitanje u žalbi državnog odvjetnika izvršenom preocjenom dokaza provedenih tijekom postupka.

Državni odvjetnik u žalbi obrazlaže i ratio unošenja u preambulu činjeničnog opisa djela navoda "da nije osigurana odgovarajuća podrška VP", ukazujući da se time željelo istaknuti da su optuženici, iako su znali za neadekvatnu podršku VP, propustili poduzeti druge preventivne mjere u pravcu sprečavanja mogućih zločina. Naglašava se da se tim navodom u preambuli željela istaći potreba za postojanjem savršenijeg, puno učinkovitijeg sustava izvještavanja o svim protupravnostima s terena, što su optuženici, po mišljenju žalitelja, propustili realizirati. S druge strane, po stajalištu žalitelja, ukoliko je sustav izvješćivanja o zločinima na terenu postojao i bio "toliko savršen kakvim ga u obrazloženju presude prihvaća i kvalificira sud", tada nema dvojbe da su oba optuženika u svakom trenutku znali i trebali znati za zločine, a ukoliko nisu znali onda "ili je sustav bio namjerno loše ustrojen ili optuženici ne govore istinu kada tvrde da nisu znali što se zbiva na terenu". Izložene okolnosti, po mišljenju državnog odvjetnika, ukazuju da je prvostupanjski sud dokazima pristupao selektivno, te pored, kako se kaže u žalbi, "toliko izravnih i kontrolnih dokaza da su oba optuženika znala za zločine na dan 09.09.1993. godine paušalno zaključio: nisu znali, nisu zapovjedili-nisu odgovorni".

Žalitelj nadalje iznosi okolnosti temeljem kojih zaključuje da je optuženi Rahim Ademi imao saznanja o zločinima počinjenim na terenu nad civilima i nad vojnicima, kao i o sakrivanju leševa u cilju zataškavanja zločina, "i to u vrijeme kada izaslanik NGSHV-a nije bio na području ZP Gospić", a budući nije poduzeo ništa da to spriječi ili sankcionira, odgovoran je, po stajalištu državnog odvjetnika, za te propuste po načelima zapovjedne odgovornosti.

U odnosu na tvrdnju državnog odvjetnika da je optuženi Ademi imao saznanja o zločinima nad civilima i nad vojnicima, treba ponoviti da se zaključak suda prvog stupnja o krivičnoj neodgovornosti optuženog Rahima Ademija za krivična djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika počinjena nečinjenjem, opisana pod toč.2. i 3 izreke pobijane presude temelji na, iz prethodno izloženih razloga, pravilnom zaključku tog suda o nedostatnim i neadekvatnim zapovjednim ovlastima i stoga pune mogućnosti zapovijedanja tog optuženika nad podređenim mu postrojbama, uslijed čega nije niti mogao spriječiti protupravna postupanja podređenih odnosno poduzeti radnje da do njih ubuduće ne dolazi. Stoga okolnost da li je ovaj optuženik imao o tome saznanja, s obzirom na pretpostavke odgovornosti za radnju nečinjenja, nije od značaja za utvrđenje njegove krivične odgovornosti za krivična djela iz čl.120. st.1. i čl.122. u svezi s čl.28. OKZRH. To iz razloga što garant, što vojni zapovjednik, također iz već prethodno izloženih razloga, nesporno jest, može biti krivično odgovoran za radnju nečinjenja samo ako je imao stvarnu, efektivnu mogućnost činjenja u vidu sprječavanja protupravnog postupanja sebi podčinjenih odnosno poduzimanja radnji da do protupravnosti dalje ne dolazi, te uz daljnji uvjet, čije se ispunjenje kumulativno traži, da je imao saznanja o protupravnostima sebi podređenih. Budući dakle,

optuženi Rahim Ademi u konkretnom slučaju, prema pravilnom utvrđenju suda prvog stupnja, utemeljenom na provedenim dokazima, stvarnih zapovjednih ovlasti i moći u kvaliteti i kvantiteti dostatnoj za krivičnu odgovornost nije imao, to je iz tog razloga otklonjena njegova krivičnu odgovornost za nečinjenje, neovisno o tome da li je imao saznanja o protupravnostima sebi podčinjenih.

Dakle, drugačije rečeno, čak i da je dokazano da je optuženi Rahim Ademi imao saznanja o počinjenim zločinima, kako to žalbom tvrdi državni odvjetnik, on ne bi mogao biti krivično odgovoran budući je provedenim dokaznim postupkom utvrđeno da nije kumulativno ispunjena druga pretpostavka za postojanje krivične odgovornosti zapovjednika osnovom nečinjenja, a to je postojanje zapovjednih ovlasti i moći u kvaliteti i kvantiteti potrebnoj za njihovu efektivnu realizaciju. Međutim, ovdje valja reći i da je pravilno sud prvog stupnja zaključio, iz razloga detaljno izloženih u pobijanoj odluci koji žalbom nisu dovedeni u pitanje, da optuženi Rahim Ademi, sve dok djelatnici UNPROFOR-a nisu ukazali na počinjene protupravnosti, niti nije imao saznanja o počinjenim zločinima nad civilima, pri čemu su upravo sužene i smanjene zapovjedne ovlasti i moći, uz sadržaj izvješća UNPROFOR-a, bile neke od okolnosti na kojima je prvostupanjski sud utemeljio takav svoj zaključak.

Druga je situacija, kako to sam sud prvog stupnja u svojoj odluci navodi, u odnosu na optuženog Mirka Norca Kevu, koji je po utvrđenju suda imao saznanja o protupravnostima već prvog dana operacije-09.09.1993. godine, te je upravo zbog tih saznanja, te posjedovanja stvarnih i dostatnih zapovjednih ovlasti i moći i bio obvezan spriječiti protupravna postupanja sebi podređenih. No, kako protupravna postupanja sebi podređenih (činjenja) on nije zapovjedio, to optuženi Norac Kevo, prema pravilnom stavu suda prvog stupnja, čija će osnovanost biti detaljnije nastavno obrazložena, ne može krivično odgovarati za protupravnosti počinjene prvog dana operacije 09.09.1993. godine. Međutim, upravo ga je saznanje o tim protupravnostima, obvezivalo na činjenje drugi dan tj. da već 10.09.1993. godine pa nadalje, poduzme dužne radnje kako bi spriječio, suzbio i kaznio protupravnosti sebi podređenih, a budući je to propustio učiniti, prema pravilnom zaključku suda prvog stupnja, pristao je i na posljedice koje su uslijed toga nastupile, zbog čega je i proglašen krivim za krivična djela iz čl.120. st.1. i čl.122., oba u svezi s čl.28. OKZRH, opisana pod toč.5. i 6. izreke.

U žalbi državni odvjetnik ističe i da skrb oko civila i njihove imovine ne mora isključivo biti povezana sa izdavanjem operativnih zapovjedi, već da taj preventivni segment dolazi u prvi plan upravo u situacijama izvan borbenih djelovanja, temeljem nadređenosti i autoriteta zapovjednika, zbog čega nalazi da je optuženi Rahim Ademi, kao prvi čovjek i najviši zapovjednik u ZP Gospić, imao velike ovlasti iz kojih proizlazi i inkriminirana mu zapovjedna odgovornost, izravna ili garantna i to neovisno da li su unutar tih ovlasti operativne zapovjedne ovlasti bile sužene. Da je optuženi Rahim Ademi, izvan borbenih djelovanja, pokušao postupati temeljem nadređenosti i autoriteta zapovjednika, kako državni odvjetnik u žalbi ističe da je trebao postupati, vidljivo je iz okolnosti da je upravo taj optuženik, nakon prigovora UNPROFOR-a o pljačkanju i paljenju imovine, a po zapovjedi generala Petra Stipetića, izdao odgovarajuće zapovjedi s tim u svezi, jednako kao što je dana 16.09.1993. godine zatražio da se na oslobođeni teritorij pošalju civilni policajci, a dana 18.09.1993. godine NGSHV-a prijavio nepravilnosti i o njima usmeno zatražio istragu, po čemu međutim suštinski nije postupljeno, a koju okolnost je sud prvog stupnja pravilno cijenio kao još jednu od okolnosti koje ukazuju na smanjenu zapovjednu moć i ovlasti tog

optuženika. Stoga je osnovan zaključak prvostupanjskog suda da je optuženi Rahim Ademi, čim je raspolagao sa informacijama o protupravnim radnjama sebi podređenih, poduzeo radnje koje je bio obvezan poduzeti, a za očito nepostupanje po njegovim zapovijedima i traženjima, on ne može snositi krivičnu odgovornost.

Nije u pravu državni odvjetnik ni kada pobija značaj i ulogu inicijative optuženog Rahima Ademija za pokretanjem istrage, tvrdnjom da optuženik u toj inicijativi nije naveo niti jedno konkretno ime, postrojbu ili ratni zločin, pa da joj ne treba pridati značaj koji joj je prvostupanjski sud pridao.

Naime, za realizaciju represivne komponente zapovjedne odgovornosti, a kako je to pravilno zaključio i obrazložio i sud prvog stupnja u svojoj odluci, pozivajući se pritom i na sudsku praksu Haaškog suda, dostatno je da zapovjednik prijavi nedopuštena postupanja nadležnom tijelu, a nije potrebno da ih on osobno i kažnjava. U situaciji kada je dokaznim postupkom utvrđeno da je optuženi Rahim Ademi, po saznanjima o počinjenim protupravnostima podređenih poduzeo sve, tada objektivno moguće, radnje u cilju suzbijanja takvog postupanja i sprečavanja nastupanja posljedice (po zapovjedi izaslanika NGSHV-a izdao zapovjedi, prijavio protupravna postupanja nadležnom vojnom tijelu i usmeno zatražio istragu), osnovan je zaključak suda prvog stupnja da nije dokazana tvrdnja optužbe da bi optuženi Rahim Ademi propustio poduzeti, s aspekta represivne komponente zapovjedne odgovornosti, dužne radnje i time pristao na nastupanje posljedica opisanih u činjeničnom opisu djela iz toč.2. izreke.

U odnosu na žalbenu tvrdnju državnog odvjetnika da su optuženici, time što su propustili u svoje zapovjedi za napad ugraditi i zapovjedi o poštivanju međunarodnog humanitarnog prava, te u operacionalizaciji te zadaće sve prepustili nižoj zapovjednoj strukturi, učinili kardinalan preventivni propust, valja napomenuti da ovaj sud drugog stupnja u cijelosti prihvaća razloge prvostupanjskog suda izložene na str.151.-161. pobijane presude temeljem kojih je taj sud zaključio da je u postrojbama ZP postojala obuka o međunarodnom ratnom humanitarnom pravu, o nužnosti čijeg poštivanja su, prema rezultatima dokaznog postupka, oba optuženika prije operacije višekratno upozoravali svoje podređene, prema vojnom ustroju i zapovjednoj piramidi, kao i da su podređeni vojnici znali što smiju činiti u ratnom djelovanju, a što ne. Pritom tijekom postupka nije izveden niti jedan dokaz koji bi upućivao da su optuženici imali razloga sumnjati u suprotno, odnosno da vojnici nisu bili upoznati s međunarodnim ratnim humanitarnim pravom. S obzirom na izloženo, okolnost što pisane zapovjedi za napad nisu sadržavale točku o dužnosti poštivanja međunarodnog ratnog humanitarnog prava može predstavljati preventivni propust optuženika, koji međutim, nije odlučan za njihovu krivičnu odgovornost, za koju je odlučno, kako to pravilno utvrđuje i prvostupanjski sud, okolnost što su njihovi vojnici bili upoznati s obvezom poštivanja međunarodnog humanitarnog prava u ratnom djelovanju, pa je osnovano sud prvog stupnja zaključio kako nije dokazano da bi optuženici loše pripremili operaciju "Džep 93".

S obzirom na takvo utvrđenje, osnovano je prvostupanjski sud iz uvodnog dijela činjeničnog opisa djela za koja je optuženi Mirko Norac Kevo proglašen krivim ispuštom inkriminacije s tim u svezi, što je i valjano obrazložio, jednako kao što pravilno nije intervenirao u taj dio činjeničnog opisa djela u odnosu na optuženog Rahima Ademija budući je tog optuženika oslobodio od optužbe za inkriminirana mu kaznena djela.

Državni odvjetnik žalbom pobija i pravilnost zaključka suda prvog stupnja u dijelu u kojem nije našao dokazanim da bi optuženi Mirko Norac Kevo počinio krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, opisano pod toč.4. optužnice. Zaključak prvostupanjskog sud da topničko-raketno-minobacačko djelovanje (dalje TRM) nije bilo nasumično, s ciljem razaranja kuća, ranjavanja, bijega i pogibije civila, te razaranja imovine nalazi neutemeljenim i rezultatom pogrešne ocjene provedenih dokaza, uslijed čega oslobađajuću presudu u tom dijelu nalazi nepravilnom, odnosno "u najmanju ruku preuranjenom". Smatra da bi prvostupanjski sud, da je pravilno ocijenio provedene dokaze, posebno navode Zaključnog izvješća CIVILPOL-a, te iskaz ugroženog svjedoka br.1, kojem iskazu je sud trebao pokloniti vjeru, za razliku od nedosljednog iskaza ugroženog svjedoka br.22., zaključio da je stradanje Boje i Nikole Vujnović posljedica TRM djelovanja, a ne usmrćenja od strane hrvatskih vojnika odnosno djelovanja ručnih bacača, kako je to pogrešno zaključio prvostupanjski sud. Navedenu okolnost državni odvjetnik nalazi odlučnom s obzirom da je zaključak o krivičnoj neodgovornosti optuženog Mirka Norca Keve sud prvog stupnja u tom dijelu utemeljio na stavu o nedostatnosti posljedica djela.

Međutim, u žalbi izvršenom preocjenom dokaza izvedenih na okolnost nasumičnog TRM djelovanja koje se optuženom Rahimu Ademiju inkriminira pod toč.1., a optuženom Mirku Norcu Kevi pod toč.4. izreke nije s uspjehom dovedena u sumnju pravilnost zaključka suda prvog stupnja, koji je rezultat detaljne analize dokaza provedenih tijekom postupka na tu okolnost.

Naime, osnovano je sud prvog stupnja zaključio da nije dokazano da su optuženici, kršeći pravila međunarodnog ratnog prava, svojim zapovijedima za napad, koje su nesporno izdali zapovjedili, optuženi Rahim Ademi taktički, a optuženi Mirko Norac Kevo operativni, početak akcije iako su znali da na crtama topničkih napada prebiva i civilno stanovništvo srpske narodnosti i da postoji iznimna vjerojatnost da će takav napad dovesti do nepotrebnog stradanja civila i imovine, unatoč čega takav napad, iako su imali za to ovlasti i moći, nisu zaustavili, već su njegovom provedbom pristali na posljedice-smrt 5 osoba i razrušenje 8 kuća.

Pravilno je sud prvog stupnja, suprotno žalbenim tvrdnjama državnog odvjetnika, ocjenjujući iskaze svjedoka, njih ukupno 29, ispitanih na okolnost stradanja civila i uništenje imovine uslijed prekomjernog TMR djelovanja, poklonio vjeru, između ostalih i iskazu ugrožene svjedokinje br.22., koja je, valja naglasiti, iskazivala na okolnost pogibije Boje Vujnović i Pere Krajnovića kojoj je osobno nazočila, a ne o pogibiji Nikole Vujnovića, kako se navodi žalbom. Riječ je o iskazu očevica, koji je dan jasno i određeno, s detaljima koji mogu biti poznati samo neposrednom promatraču, za razliku od iskaza ugroženog svjedoka br.1. koji je na okolnost pogibije Boje Vujnović samo svjedok po čuvenju (dio iskaza tog svjedoka o identifikaciji leševa u kojoj je sudjelovao sud prvog stupnja je prihvatio). Sadržaj zaključnog izvješća CIVILPOL-a, prema ocjeni i ovog suda drugog stupnja, nije u suprotnosti s iskazom ugrožene svjedokinje br.22. o načinu pogibije Boje Vujnović i Pere Krajnović, budući prema Izvješću nije moguće utvrditi uzrok smrti za te osobe jer su ostaci Boje Vujnović previše nagorjeli (ugrožena svjedokinja br.22. iskazala je da su je živu zapalili) dok su od Pere Krajnović ostali samo dijelovi kostura, a tijelo je sasvim izgorjelo (ugrožena svjedokinja br.22. iskazivala je da su je ubili kundacima puške u dnevnoj sobi i potom zapalili kuću), dok se za kuću Boje Vujnović navodi se da je dignuta u zrak i izgorjela, a za kuću Pere Krajnović da je potpuno uništena.

S obzirom na izloženo, osnovano je sud prvog stupnja zaključio, što je i opširno, te valjano obrazložio, da su Boja Vujnović i Pera Krajnović smrtno stradale neposrednim, protupravnim djelovanjem hrvatskih vojnika, a ne uslijed TRM djelovanja, kako se to navodi u činjeničnom opisu djela iz toč.1. i 4. optužnice i sada ponavlja u žalbi.

Jednako je tako osnovan zaključak suda prvog stupnja da je smrt Nikole Vujnovića također posljedica neposrednog djelovanja hrvatskih vojnika, a ne TRM djelovanja zapovjedenog od strane optuženika, ali budući se osnovanost tog zaključka u žalbi argumentirano ne pobija, osim što se ime Nikole Vujnovića navodi kada se govori o iskazu ugroženih svjedoka br.22. i br.1. koji, kao što je već rečeno, ne iskazuju o okolnostima njegove pogibije, to se žalitelj u tom dijelu upućuje na okolnosne i utemeljene zaključke suda prvog stupnja.

Nije u pravu državni odvjetnik ni kada tvrdi da je činjenično stanje ostalo nepotpuno utvrđeno time što prvostupanjski sud u svom nalogu za provođenjem sudsko medicinskog vještačenja radi utvrđivanja načina ranjavanja i smrtnih stradanja žrtava ratnih zločina, nije obuhvatio i žrtve iz toč.1. i 4. optužnice (riječ je o istim osobama-Pera Krajnović, Boja Vujnović, Marko Potkonjak, Janko Potkonjak, Nikola Vujnović), budući su okolnosti o načinu stradanja svih osoba navedenih pod toč.1. i 4., osim Nikole Vujnovića, dotad već bile u potpunosti utvrđene tijekom postupka provedenim dokazima, pa se provođenjem sudsko medicinskog vještačenja na tu okolnost ne bi utvrdile činjenice drugačije od onih dotada već utvrđenih. Zaključujući o načinu pogibije Nikole Vujnovića, pravilno je sud prvog stupnja primijenio pravno pravilo in dubio pro reo te je osnovano zaključio, s obzirom na brojnost osoba s tim imenom i prezimenom, te cijeneći utvrđenja proizašla iz dokaznog postupka o načinu njihove pogibije, da Nikola Vujnović nije smrtno stradao od TRM djelovanja, već od neposrednog djelovanja vojnika.

Osim toga, državni odvjetnik nalazi da je činjenično stanje ostalo nepotpuno utvrđeno i iz razloga što prvostupanjski sud nije proveo predložene dokaze: ispitivanjem ugroženog svjedoka br.21., od čijeg ispitivanja je naknadno odustao, odnosno čitanjem iskaza ugroženog svjedoka br.5., koji je umro, a o kojem dokaznom prijedlogu prvostupanjski sud nije odlučio do završetka glavne rasprave. Ti su svjedoci, po mišljenju državnog odvjetnika, posebno značajni za utvrđivanje okolnosti pogibije Boje Vujnović, te granatiranja njene kuće, a njihovim neispitivanjem je prvostupanjski sud, po mišljenju državnog odvjetnika, povrijedio i načelo kontradiktornosti budući je svoj zaključak u tom dijelu utemeljio samo na jednoj grupi svjedoka, koja je iskazivala potpuno suprotno od onog što su predloženi ugroženi svjedoci iskazivali haaškim istražiteljima.

Međutim, neosnovano državni odvjetnik tvrdi da je neprovođenjem gore navedenih dokaza činjenično stanje vezano za način pogibije Boje Vujnović i uništenje njezine kuće ostalo nepotpuno utvrđeno, budući su i po ocjeni ovog suda, okolnosti koje bi se utvrdile ispitivanjem ugroženog svjedoka br.21. već utvrđene dokazima izvedenim tijekom postupka na tu okolnost, posebno iskazom prethodno spomenute ugrožene svjedokinje br.22., očevicom pogibije Boje Vujnović, iz čijeg iskaza je posve razvidan način smrti Boje Vujnović, te temeljem Zaključnog izvještaja o Medačkom džepu-civilne policije UN-a, Sektor jug od 10.10.1993. godine, prema kojem uzrok smrti za Boju Vujnović nije moguće utvrditi jer su ostaci previše nagorjeli. Iste okolnosti, vezane uz stanje ostataka tijela Boje Vujnović,

proizlaze i iz Izvještaja o sudsko medicinskom pregledu i identifikaciji mrtvih tijela od 04.10.1993. godine u kojem je konstatirano da je za Boju Vujnović i Peru Krajnović dostavljeno nekoliko kilograma potpuno pougljenih kostiju i dijelova kostiju ljudskog porijekla koje se na jači pritisak raspadaju. Razlozi zbog kojih je sud prvog stupnja osnovano odbio kao nevažan prijedlog državnog odvjetnika za ispitivanjem ugroženog svjedoka br.21. jednako su važeći i u odnosu na njegov prijedlog za čitanjem iskaza preminulog, ugroženog svjedoka br.5., pri čemu okolnost da sud prvog stupnja nije izrijeком odlučio o osnovanosti tog dokaznog prijedloga ne dovodi u pitanje zakonitost pobijane presude, a niti njezinu činjeničnu osnovanost jer su sve okolnosti na koje je bilo predloženo izvođenje tog dokaza (pogibija Boje Vujnović, te uništenje njezine imovine), kao što je vidljivo iz gore izloženih navoda, tijekom postupka potpuno i pravilno utvrđene drugim, na tu okolnost provedenim dokazima.

Što se tiče tvrdnje državnog odvjetnika da bi neprovođenjem ta dva dokazna prijedloga bilo povrijeđeno načelo kontradiktornosti valja naglasiti da načelo kontradiktornosti pretpostavlja pravo stranaka da budu nazočne radnjama u postupku, u kojima mogu aktivno sudjelovati, da budu saslušane prije donošenja odluke, kao i njihovo pravo da imaju uvid u sve dokaze ili primjedbe iznesene pred sudom, te da o njima raspravljaju, što je sve državnom odvjetniku tijekom postupka bilo omogućeno. Dapače, svjedoci ispitani tijekom postupka na okolnost pogibije Boje Vujnović, pa tako i ugrožena svjedokinja br.22., predloženi su upravo po žalitelju, tako da nema govora da bi neprovođenjem još i ta dva, po žalitelju predložena, dokaza bilo povrijeđeno načelo kontradiktornosti.

S obzirom na izloženo, žalba državnog odvjetnika podnesena iz osnove pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja nije osnovana.

Pobijajući pravilnost činjeničnog stanja utvrđenog prvostupanjskom osuđujućom presudom, optuženi Mirko Norac Kevo u žalbi ponavlja navode svoje obrane da Sektor I, pa niti u suženom opsegu kako je utvrđen pobijanom presudom, nikada nije postojao, a niti je on bio njegov zapovjednik. Ističe da je bio zapovjednik samo 9. GMTBR u odnosu na koju je imao pune zapovjedne ovlasti i moći tijekom inkriminiranog razdoblja, dok je u odnosu na postrojbe, pridodane mu za potrebe operacije "Džep 93", imao suženu zapovjednu ovlast odnosno ograničene operativne ovlasti i to samo za prvi dan operacije 9.9.1993. godine. Ponavlja navode svoje obrane da su Zapovijedi za napad i za formiranje Sektora I od 06. 09. 1993. godine napisane naknadno, za potrebe ekskulpacije optuženog Rahima Ademija u ovom postupku, za koji stav u žalbi navodi detaljne razloge, ukazujući na sadržaj samih dokumenata (isti urudžbeni broj na dvije, datumski različite zapovjedi, nepostojanje prijemnog i otpremnog štambilja i memoranduma na papiru), kao i dovodeći te dokumente u svezu sa sadržajem Zapovjedi od 26.07.1993. godine, te s dokumentom o predaji arhivske građe od 09.08.2002. godine i iskazima svjedoka Davorina Domazeta, kao izaslanika NGSHV-a, svjedoka Vlade Grujića, koji je prva 3 dana akcije bio u operativnoj sali odakle se akcijom rukovalo, te iskazima šestoro pripadnika 9 GMTBR, koji su svi iskazali da nisu nikada čuli za postojanje Sektora I, dok su svjedoci Petar Stipetić i Frane Primorac naveli da su prvi puta vidjeli Zapovijed o formiranju Sektora I prilikom ispitivanja pred Haaškim istražiteljima.

Obrazlažući žalbenu tvrdnju o nepostojanju Sektora I optuženi Mirko Norac Kevo ukazuje da se taj termin ne spominje niti u jednom dokumentu koji se odnosi na akciju "Džep

93" niti da postoji bilo kakva zapovijed koju bi netko izdao kao zapovjednik tog Sektora, a jednako tako ističe i da niti jedan zapovjednik jedinica koje su, prema utvrđenju prvostupanjskog suda činile taj krnji Sektor I u sastavu 9. GMTBR, Domobranske bojne Gospić i Lovinac, te satnija 111. brigade, nije vidio tu spornu Zapovijed o njegovom osnivanju niti je znao za formiranje tog Sektora. S obzirom na navedeno, te cijeneći okolnost koja proizlazi iz Ratnog dnevnika ZP Gospić da su zapovjednici Domobranskih bojni Gospić i Lovinac tijekom akcije direktno komunicirali sa OC u Gospiću, zaključuje da nikakav Sektor I nije bio osnovan niti da je on u odnosu na te postrojbe imao ikakve ovlasti, a posebno ne pune zapovjedne ovlasti i moći, kako se to pogrešno navodi u prvostupanjskog presudi.

Što se tiče same Zapovijedi za formiranje Sektora I, uz već prethodno izloženo, optuženi Mirko Norac Kevo ističe i nelogičnosti koje slijede iz iskaza svjedoka Željka Sačića, koji je iskazao da je Zapovijed o formiranju Sektora I primio 08.09.1993. godine, dakle dan nakon što je Sektor I već trebao biti formiran, te da je nigdje nije zavodio niti da se po njoj postupalo. Iskaz tog svjedoka protivan je obrani optuženog Rahima Ademija i iskazu svjedoka Mladena Šerića da je ta Zapovijed dostavljena svjedoku Željku Sačiću 06.09.1993. godine, pri čemu optuženi Rahim Ademi nije mogao objasniti zašto tom svjedoku, kada mu je osobno uručio Zapovijed za napad, čiji primitak 06.09.1993. godine niti svjedok ne spori, nije odmah uručio i predmetnu Zapovijed o formiranju Sektora I.

Žalitelj ukazuje i na daljnju nelogičnost koja je vidljiva kada se analizira iskaz svjedoka Željka Sačića i obrana optuženog Rahima Ademija, te zaključuje da, ukoliko bi bilo točno da je svjedok Željko Sačić odbio postupiti po primljenoj pisanoj zapovijedi optuženog Rahima Ademija o formiranju Sektora I od 06.09.1993. godine, kako to obojica tvrde, onda ta zapovijed kao takva više ne vrijedi, te se mora ili izdati nova zapovijed ili se podređeni mora smijeniti, te potom novom podređenom izdati tu istu ili drugačiju zapovijed. Osim toga, skreće pažnju i na postojanje nelogičnosti i u odnosu na Zapovijed za rasformiranje Sektora I jer ukoliko je taj Sektor formiran samo radi provedbe napadnog djelovanja u akciji "Džep 93", te ako je pouzdano utvrđeno da su sva napadna djelovanja završena 09.09.1993. godine, nalazi upitnim zašto optuženi Rahim Ademi tek 16.09.1993. godine, kada je već izvršeno i povlačenje, donosi Zapovijed o rasformiranju tog Sektora. U žalbi se ističe da optuženi Mirko Norac Kevo, čak i ukoliko se uzme da je Sektor I rasformiran tog datuma, poslije tog datuma onda više ne može biti odgovoran kao zapovjednik Sektora I. S obzirom na izložene nelogičnosti vezane i uz Zapovijed za rasformiranje Sektora I, optuženi Mirko Norac Kevo smatra da je i ta Zapovijed napisana naknadno, s datumom 16.09.1993. godine, kako bi se na njega "mogla prevaliti sva odgovornost za mogući krimen tijekom akcije "Džep 93".

Međutim, gore izloženim žalbenim navodima nije s uspjehom dovedena u sumnju pravilnost zaključka suda prvog stupnja da su Zapovijedi za napad i formiranje Sektora I izvorno napisane s datumom označenom na istima-06.09.1993. godine, jednako kao što, posljedično tome, nije s uspjehom dovedena u sumnju niti pravilnost zaključka tog suda o postojanju Sektora I u sastavu kako je utvrđen pobijanom presudom, čiji je zapovjednik s punim zapovjednim ovlastima i moćima bio optuženi Mirko Norac Kevo. Razloge za takve svoje zaključke prvostupanjski je sud u pobijanoj odluci detaljno, analitički i sustavno izložio, cijeneći i u žalbi ponovljene tvrdnje optuženog Mirka Norca Keve, koje osnovano nije našao utemeljenim.

Naime, uvažavajući nadasve logične i smislene razloge suda prvog stupnja izložene na str.134.-137. prvostupanjske presude, vezane uz analizu sadržaja Zapovijedi ZP za napad i formiranje Sektora I od 06.09.1993. godine, Zapovijedi 9. GMTBR za napad od 07.09.1993. godine i Zapovijedi od 26.07.1993. godine, te dovodeći ih u svezu s drugim dokazima provedenim tijekom postupka na te okolnosti, poglavito iskazima svjedoka Mladena Šerića i Zlatka Rogulja, ali i Željka Sačića, i ovaj sud drugog stupnja nalazi da nije dokazana tvrdnja žalbe optuženog Mirka Norca Keve da bi Zapovijed ZP za napad od 06.09.1993. godine, koju je izdao optuženi Rahim Ademi, bila antidatirana tj. krivotvorena i da je u stvari prepisana Zapovijed 9. GMTBR za napad od 07.09.1993. godine koju je izdao žalitelj.

O tome je osnovano sud prvog stupnja zaključivao temeljem iskaza svjedoka Željka Sačića, inače zapovjednik SP na terenu koji je odbio postupati po Zapovijedi o formiranju Sektora I od 06.09.1993. godine, zbog čega SP nije postala sastavnim dijelom tog Sektora, koji je iskazao da je Zapovijed za napad od 06. 09.1993. godine preuzeo odmah tog istog dana, dakle 06.09.1993. godine, a što je suglasno iskazu svjedoka Mladena Šerića, te obrani optuženog Rahima Ademija. Osim toga, zaključujući o tome da li je Zapovijed ZP za napad od 06.09.1993. godine uistinu napisana prije Zapovijedi optuženog Mirka Norca Keve od 07.09.1993. godine, dakle onda kada je u njoj i naznačeno-06.09.1993. godine, pravilno je sud prvog stupnja cijenio i sam sadržaj tih zapovijedi tj. razlike u količini naznačenih borbenih kompleta za topništvo temeljem koje okolnosti je, a imajući na umu sadržaj obrane optuženog Mirka Norca Keve, osnovano zaključio da je taj optuženik u svojoj zapovijedi od 07.09.1993. godine, sukladno svom stavu izloženom u obrani o broju borbenih kompleta potrebnih za takvu operaciju, povećao broj borbenih kompleta u odnosu na broj kompleta naveden u Zapovijedi ZP za napad od 06.09.1993. godine, očito i tada smatrajući da je manji broj borbenih kompleta, naveden u Zapovijedi od 06.09.1993. godine, nedostatan za uspješno provođenje akcije. Slijedom navedenih okolnosti, pravilno je prvostupanjski sud zaključio da je Zapovijed za napad od 07.09.1993. godine, izdana po optuženom Mirku Norcu Kevi uistinu napisana kako je to i datumski navedeno tj. nakon Zapovijedi ZP za napad od 06.09.1993. godine, izdanoj po optuženom Rahimu Ademiju.

Jednako je tako osnovan i zaključak suda prvog stupnja, također utemeljen prvenstveno na analizi sadržaja zapovijedi-i to Zapovijedi ZP za napad i Zapovijedi o formiranju Sektora I, obje od 06.09.1993. godine, izdane po optuženom Rahimu Ademiju, te Zapovijedi 9 GMTBR od 07.09.1993. godine, izdane po optuženom Mirku Norcu Kevi da je optuženi Mirko Norac Kevo obje Zapovijedi od 06.09.1993. godine primio prije sastavljanja svoje Zapovijedi od 07.09.1993. godine, što taj optuženik poriče. O tome je prvostupanjski sud osnovano zaključivao, uz već gore izložene okolnosti vezane uz broj borbenih kompleta naveden u Zapovijedi ZP za napad od 06.09.1993. godine i Zapovijedi 9 GMTBR od 07.09.1993. godine, i temeljem sadržaja Zapovijedi o formiranju Sektora I od 06.09.1993. godine i Zapovijedi 9 GMTBR od 07.09.1993. godine, gdje se, u točkama 5.7.-5.10. Zapovijedi 9 GMTBR od 07.09.1993. godine opisuju zadaće, za provedbu akcije "Džep 93" pridodanih joj postrojbi Domobranske bojne Lovinac i Gospić, te 111. brigade, koje su prema pravilnom utvrđenju suda prvog stupnja, zajedno s 9. GMTBR činile tzv. krnji Sektor I (bez SP). Naime, postrojbe koje su 9. GMTBR pridodane za izvršenje operacije "Džep 93" navode se upravo u Zapovijedi o formiranju Sektora I od 06.09.1993. godine, pa je neosnovana tvrdnja žalitelja da nikada nije dobio tu Zapovijed, budući u svojoj Zapovijedi od 07.09.1993. godine navodi postrojbe koje su određene upravo tom Zapovijedi o formiranju Sektora I od 06.09.1993. godine, pri čemu treba napomenuti da se u Zapovijedi za napad od 06.09.1993.

godine, čiji primitak žalitelj, kako je vidljivo, također bezuspješno spori, ne navode te pridodane postrojbe.

Kada se imaju na umu okolnosti detaljno izložene u pobijanoj presudi u svezi strukture i sadržaja dviju Zapovijedi ZP od 06.09. 1993. godine i Zapovijedi 9. GMTBR od 07.09.1993. godine, (npr. razlika u broju borbenih kompleta, navođenje postrojbi pridodanih Sektoru I i određivanje njihovih zadaća), koje su ovdje u prethodnim poglavljima u najbitnijem izložene, tada u žalbi istaknuta okolnost da iz iskaza svjedoka Željka Sačića proizlazi da je on Zapovijed o formiranju Sektora I zaprimio prijepodne 08.09.1993. godine, a ne kako to tvrdi optuženi Rahim Ademi 06.09.1993. godine, ne dovodi u pitanje osnovanost zaključka suda prvog stupnja da je optuženi Mirko Norac Kevo obje Zapovijedi od 06. 09. 1993. godine, pa dakle i Zapovijed o formiranju Sektora I, primio prije nego što je sastavio svoju Zapovijed od 07.09.1993. godine.

Takav zaključak suda prvog stupnja, kao što je vidljivo, utemeljen je prvenstveno na analizi materijalnih dokaza odnosno sadržaju tih triju zapovijedi o okolnostima određivanja sastava postrojbi koje su pridodane 9. GMTBR za provedbu akcije "Džep 93" i čine Sektor I, kojim zapovijeda optuženi Mirko Norac Kevo (Zapovijed o formiranju Sektora I od 06.09.1993. godine), te opisivanju njihovih zadaća u akciji (Zapovijed 9. GMTBR za napad od 07.09.1993. godine), a ne na iskazima svjedoka, pa tako niti svjedoka Željka Sačića, a niti na obrani optuženog Rahima Ademija. Okolnost što svjedok Željko Sačić nije sankcioniran zbog nepostupanja po Zapovijedi o formiranju Sektora I od 06.09.1993. godine odnosno što zbog toga nije izdana nova zapovijed ni na koji način nije od značaja za krivičnu odgovornost optuženog Mirka Norca Keve, a niti dovodi u pitanje pravilnost zaključka suda prvog stupnja o datumima sastavljanja Zapovijedi za napad i formiranje Sektora I, te Zapovijedi 9. GMTBR za napad, budući se zaključci suda u tom dijelu prvenstveno temelje, kao što je već više puta istaknuto, na materijalnim dokazima-konkretno sadržajima samih tih zapovjedi.

Osim toga, pravilno je sud prvog stupnja, zaključujući o postojanju Sektora I cijenio i obranu optuženog Mirka Norca Keve, i to posebno onu danu Haaškim istražiteljima, u kojoj je spomenuo Sektor I, za što je, nakon predočjenja na glavnoj raspravi, iskazao da je iznuđeno i da on to nije rekao, što u potpunosti pravilno taj sud otklanja kao nelogično i neživotno obrazloženje izmjene obrane tog optuženika i usmjereno na izbjegavanje vlastite krivične odgovornosti.

Optuženi Mirko Norac Kevo u žalbi ističe da su djelovodnik ZP Gospić, Dnevno izvješće 9. GMTBR od 14.09.1993. godine, te Plan veze 9. GTMBR krivotvoreni odnosno upitne vjerodostojnosti, a što je, po njegovom mišljenju, sud prvog stupnja tijekom postupka odbio raspraviti ili barem kritički ocijeniti tu dokumentaciju koju je na glavnoj raspravi sudu dostavila obrana optuženog Rahima Ademija.

Što se tiče vjerodostojnosti djelovodnika ZP Gospić žalitelj ukazuje da je taj dokument optuženi Rahim Ademi predao na glavnoj raspravi u rujnu 2007. godine koji je, kao interna dokumentacija koju je vodio svjedok Mladen Šerić, mogao nastati bilo kada, a u kojem postoje određene nepravilnosti koje, po mišljenju optuženog Mirka Norca Keve, dovode u sumnju njegovu vjerodostojnost. Osim toga, ističe da, iako je riječ o ključnoj dokumentaciji, obrana optuženog Mirka Norca Keve nije je mogla predočiti svjedoku Mladenu Šeriću, čiji je iskaz prvostupanjski sud prihvatio, kao i svu dokumentaciju koju je on sačinio, budući je

obrana optuženog Rahima Ademija tu dokumentaciju predala tijekom, a ne na početku glavne rasprave. Žalitelj izražava sumnju i u vjerodostojnost Dnevnog izvješća 9. GMTBR od 14.09.1993. godine, također predanog po optuženom Rahimu Ademiju, u kojem se spominje Sektor I, i to zbog izgleda štambilja vojne pošte Gospić, koji je u promjeru nekoliko milimetara veći od istog takvog štambilja koji se nalazi na izviješćima od sljedećih dana. Napominje da nije jasan izvor ni te dokumentacije, koja bi zapravo mogla potjecati jedino iz arhive 9. GMTBR koja je nestala na zasad neutvrđen način. Obrana optuženog Rahima Ademija je nadalje, na okolnost postojanja Sektora I priložila i dokument Plan veze 9. GTMBR, kojem žalitelj također odriče vjerodostojnost jer da nije potpisan po osobama po kojima je trebao biti-satniku Milanu Franiću, odnosno zapovjedniku Mirku Norcu, a niti se na njemu nalazi štambilj 9. GMTBR, već Zapovjedništva ZP Gospić, koji se tamo ne bi smio nalaziti. Taj se dokument nalazi u popisu dokumenata Elaborata operacije „Džep 93“ Zapovjedništva ZP Gospić, koji dokument je obrana optuženog Rahima Ademija također naknadno dostavila. U žalbi se ističe da je, zbog upitne vjerodostojnosti Dnevnog izvješća 9. GMTBR od 14.09.1993. godine, te Plana veze 9. GTMBR, obrana optuženog Mirka Norca Keve predložila ispitivanje svjedoka Milana Franića koji ih je sačinio, ali je taj dokazni prijedlog prvostupanjski sud odbio kao nevažan.

U odnosu na izložene žalbene navode prvenstveno valja reći da obrana optuženog Mirka Norca Keve nije predložila ispitivanje Milana Franića u svojstvu svjedoka na okolnost vjerodostojnosti dokumenata Plan veze 9. GMTBR i Elaborata operacije „Džep 93“ Zapovjedništva ZP Gospić, već na okolnosti organizacije i ustroja veze na zapovjednom mjestu 9. GMTBR, te koordinacije i suradnje veza. Taj dokazni prijedlog je osnovano sud prvog stupnja odbio kao nevažan budući su na te okolnosti dotad bili izvedeni drugi dokazi-pročitana je brojna dokumentacija, tako npr. Zapovijed od 07.09.1993. godine, potpisana po optuženom Mirku Norcu Kevi za napad klasa:8/93-01/01, ur.broj 3178-03-93-218-1, uz koju je priložen Zemljovid sa ucrtanom odlukom za napad i Plan veze, Zapovijed od istog datuma, potpisana također po žalitelju o uspostavi kontrolnih punktova za nadzor vojske i civila, a na te su okolnosti ispitani i brojni svjedoci, između ostalih i Milan Kosović, Gari Devčić, Mladen Šerić, Frano Primorac i drugi.

Što se tiče žalbene tvrdnje o upitnoj vjerodostojnosti gore navedene dokumentacije, valja napomenuti da se obrana optuženog Mirka Norca Keve tijekom dokaznog postupka izrijekom protivila čitanju druge dokumentacije-Zaključnog izvještaja o Medačkom džepu Civilne policije UN-a, Sektor jug, od 10. rujna 1993. godine, Konačnog izvještaja o operacijama u Medačkom džepu „Canbat I“, Izvještaja o akciji Medački džep od 03.02.1994. godine, te Kronologiji događaja „Džep 93“, koju je sačinio Zvonko Brajković, ali ne izrijekom i dokumentaciji čiju vjerodostojnost sada pobija žalbom. S obzirom da su okolnosti koje se navode u djelovodniku ZP Gospić, Dnevnom izvješću 9. GMTBR od 14.09.1993. godine, te Planu veze iste brigade o postojanju Sektora I potvrđene brojnim dokazima provedenim tijekom postupka, prvenstveno Zapovijedima za napad i o formiranju Sektora I od 06.09.1993. godine, te iskazima svjedoka npr. Mladena Šerića, Garia Devčića, Frane Primorca, Zlatka Rogulja, to se po ocjeni ovog suda drugog stupnja, predočavanjem djelovodnika ZP Gospić već ispitanom svjedoku Mladenu Šeriću, koji se u svom iskazu osim toga i očitovao na okolnosti vođenja i upisa u djelovodnik, kao ni ispitivanjem svjedoka Mladena Franića na okolnosti sačinjavanja Dnevnog izvješća 9. GMTBR od 14.09.1993. godine, te Plana veze iste brigade, ne bi utvrdile drugačije okolnosti od dosad utvrđenih koje

bi s uspjehom dovele u sumnju pravilnost zaključka prvostupanjskog suda o vjerodostojnost te dokumentacije.

Osim toga, valja napomenuti da je optuženom Mirku Norcu Kevi pružena mogućnost da svjedoku Mladenu Šeriću postavlja pitanja i to nakon što je optuženi Rahim Ademi predao po žalitelju sporni djelovodnik, što je obrana tog optuženika i iskoristila, a sam optuženik je stavio i primjedbu na iskaz tog svjedoka, tako da okolnost što je djelovodnik ZP Gospić predan i pročitan na istoj glavnoj raspravi na kojoj je ispitan i svjedok Mladen Šerić, a preslike su predane i obrani žalitelja, nije odlučna za pravilnost i potpunost utvrđenog činjeničnog stanja, a niti je time obrana žalitelja bila onemogućena u svojim zakonskim pravima.

Optuženi Mirko Norac Kevo žalbom pobija i pravilnost ocjene prvostupanjskog suda o vjerodostojnosti tijekom postupka provedenih dokaza, tvrdnjom da je sud selektivno iz iskaza svjedoka „vadio samo onaj dio koji ide na njegovu štetu ili samo onaj dio koji ide u korist opt. Ademija“, u tom smislu ukazujući da je sam branitelj optuženog Ademija na glavnoj raspravi izjavio da je od svjedokinje Marine Rukavina uzimao izjavu za pripremanje obrane svog branjenika, što "za prvostupanjski sud očito nije imalo značenja". Uz to, smatra da je strašno što je sud prvog stupnja poklonio vjeru iskazima ugroženih svjedoka, koji su po žalitelju pričavali događaje, a ne iskazima hrvatskih vojnika Željka Lučića i Latifa Huremovića, koji su bili očevici stradavanja Nikole Vujnovića, Momčila Vujnovića, Ljiljane Jelače i Milana Martića, kada su i sami bili teško ranjeni. Smatra da to pokazuje da prvostupanjski sud, zbog svojih predrasuda, koje međutim pobliže u žalbi ne određuje, nije bio u stanju objektivno suditi.

U tom smislu se ukazuje na iskaz ugroženog svjedoka br.3., na čijem je iskazu, po stavu žalitelja, prvostupanjski sud isključivo utemeljio svoj zaključak o smrtnom stradavanju Nikole Vujnovića, Momčila Vujnovića, Ljiljane Jelače i Milana Martića, iako iz iskaza hrvatskih vojnika-svjedoka Željka Lučića i Latifa Huremovića, a čiji iskazi su potvrđeni iskazima svjedoka Frane Tomičića i Stjepana Škrinjara, te su suglasni i obrani optuženog Mirka Norca Keve, proizlazi da je Ljiljana Jelača, nakon što su nju i još jednog nepoznatog srpskog vojnika zarobili i razoružali Željko Lučić i Latif Huremović, aktivirala ručnu bombu od koje su ona i njezin suborac smrtno stradali, a Željko Lučić i Latif Huremović zadobili teške tjelesne ozljede.

Žalbeni navodi optuženog Mirka Norca Keve vezani za pogibiju Nikole Vujnovića, Momčila Vujnovića, Ljiljane Jelače i Milana Martića ne mogu dovesti u sumnju osnovanost pobijane presude u osuđujućem dijelu budući nisu relevantni za odluku o krivnji tog optuženika.

Naime, optuženi Mirko Norac Kevo pobijanom presudom nije proglašen krivim zbog krivičnog djela počinjenog na štetu tih oštećenika, već je upravo suprotno, sud prvog stupnja, s obzirom na utvrđenje da su te osobe smrtno stradale 09.09.1993. godine te svoj stav da optuženici ne mogu odgovarati za protupravnosti sebi podređenih počinjene na taj dan, u tom dijelu izmijenio činjenični opis krivičnog djela opisanog pod toč.5. optužnice, ispustivši iz njega inkriminacije vezane za smrtno stradavanje tih osoba, ali i Bosiljke Bjegović, Ankice Vujnović, Ljubice Kričković-Živčić, Sare Kričković, Đuru Krajnovića i Mile Save Rajčević,

za koje je također temeljem provedenih dokaza utvrdio da su smrtno stradale 09.09.1993. godine.

Tvrdnja optuženog Mirka Norca Keve da je ocjena suda prvog stupnja o vjerodostojnosti provedenih dokaza uvjetovana favoriziranjem obrane optuženog Rahima Ademija zbog čega je taj sud, prema tvrdnji žalbe, selektivno iz iskaza svjedoka „vadio samo onaj dio koji ide na njegovu štetu ili samo onaj dio koji ide u korist opt. Ademija“, nije osnovana jer je prema ocjeni ovog suda drugog stupnja, sud prvog stupnja sve dokaze provedene tijekom postupka, pa tako i u žalbi istaknute tzv. personalne dokaze, uključujući i iskaz svjedokinje Marine Rukavina, te svjedoka Željka Lučića, Latifa Huremovića, Frane Tomičića i Stjepana Škrinjara detaljno analizirao, kako same za sebe, tako i u njihovoj svezi s drugim provedenim dokazima, pri čemu su razlozi suda prvog stupnja kojima obrazlaže svoju ocjenu vjerodostojnosti svih provedenih dokaza, pa i u žalbi apostrofiranih, jasni, logični, smisleni i životni, te stoga u svemu prihvatljivi i za ovaj sud drugog stupnja.

Iskaz svjedokinje Marine Rukavina se, suprotno tvrdnji žalbe, u pobijanoj presudi ne "citira selektivno na nekoliko mjesta u obrazloženju", niti se iz njega "kao vjerodostojan uzima samo onaj dio koji ide na štetu" optuženog Mirka Norca Keve, već je taj iskaz, kao uostalom i sve druge dokaze, sud prvog stupnja u svojoj odluci iznio u bitnom sadržaju, istina izlažući ih pritom na više mjesta, ovisno o okolnostima koje je obrazlagao, a u odnosu na koje su ti dokazi bili provedeni. Dakle, točno je da je sadržaj dokaza provedenih tijekom postupka u pobijanoj presudi izložen segmentarno, radi preglednosti i sustavnosti odluke, ali ne i fragmentarno ili selektivno na štetu optuženog Mirka Norca Keve, kako on to neosnovano tvrdi u žalbi. Zbog izloženog, žalbom tog žalitelja nije dovedena u sumnju pravilnost ocjene suda prvog stupnja o vjerodostojnosti provedenih dokaza, i to kako u žalbi apostrofiranih materijalnih i osobnih, tako i obrane obojice optuženika, koja preocjena se zapravo u osnovi pokušava izazvati žalbom optuženog Mirka Norca Keve podnesenom iz osnove pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja.

Žaleći se zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, optuženi Mirko Norac Kevo ističe da provedenim dokaznim postupkom nije utvrđeno koje su sve jedinice sudjelovale u akciji „Džep 93“, gdje su boravile i koje su imale zadatke u vremenu od 09.-17.09.1993. godine, te što su doista činili pripadnici tih postrojbi u inkriminirano vrijeme, a što smatra odlučnim za postojanje svoje krivične odgovornosti u ovom predmetu, budući može odgovarati s osnova garantne zapovjedne odgovornosti samo za podređene nad kojima je imao punu zapovjednu moć. Na okolnost njegove zapovjedne nenadređenosti 3/133 brigadi HV-a i Domobranskoj bojni Lovinac, ponavlja svoju obranu da tim postrojbama nikada nije izdao niti jednu zapovijed, a upravo na tu okolnost predložio je ispitivanje zapovjednika tih postrojbi-Nikole Harge Zdunića i Ivana Račića, koji dokazni prijedlog je prvostupanjski sud, po ocjeni žalitelja, neprihvatljivo odbio kao nevažan. Jednako tako smatra da je pogrešno prvostupanjski sud, nepravilnom primjenom odredbe čl.323. st.2. ZKP, odbio i njegov dokazni prijedlog za ispitivanjem Luke Matanića, pa je ostala neutvrđena uloga pripadnika 71. bojne VP-a kojima žalitelj također ni na koji način nije bio nadređen.

Okolnost što provedenim dokaznim postupkom nije detaljno utvrđeno koje su sve jedinice sudjelovale u akciji „Džep 93“, gdje su boravile i koje su imale zadatke u vremenu od 09.-17.09.1993. godine, odnosno što su pripadnici tih drugih postrojbi radili u inkriminirano vrijeme nije od značaja za odluku o krivnji žalitelja u ovom predmetu.

Naime, za odluku o krivičnoj odgovornosti optuženog Mirka Norca Keve u ovom predmetu, a time i potpunost i pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja, odlučno je što je sud prvog stupnja provedenim dokazima potpuno i pravilno utvrdio kojim je postrojbama optuženik zapovijedao odnosno nad kojima je imao pune zapovjedne ovlasti i moći u inkriminirano vrijeme (9. GMTBR, Domobranska bojna Gospić i Lovinac i postrojbe 111. brigade), gdje su iste boravile (područje Medačkog džep), te što su činili njihovi pripadnici (radnje opisane u činjeničnom opisu djela iz toč.5. i 6.), dok okolnosti vezane za sastav, zadatke i radnje postrojbi nad kojima žalitelj nije imao zapovjedne ovlasti, pa tako i u odnosu na 3/133 brigadi HV, te 71. bojnu VP, nisu odlučne činjenice u ovom predmetu. Zbog toga je osnovano sud prvog stupnja odbio kao nevažan dokazni prijedlog obrane optuženog Mirka Norca Keve za ispitivanjem zapovjednika tih postrojbi, čime činjenično stanje glede činjenica odlučnih za njegovu krivičnu odgovornost, suprotno navodima žalbe, nije ostalo nepotpuno utvrđeno, jer je provedenim dokazima utvrđeno da optuženi Mirko Norac Kevo nije imao zapovjedne ovlasti nad tim postrojbama pa je "uloga pripadnika tih postrojbi" irelevantna za konkretnu krivičnu odgovornost žalitelja.

Druga je situacija glede uloge i odnosa optuženog Mirka Norca Keve i pripadnika Domobranske bojne Lovinac, budući je za tu postrojbu provedenim dokazima utvrđeno da je ulazila u sastav Sektora I, te da je nad njom žalitelj imao zapovjedne ovlasti i moći.

Zaključak o zapovjednoj nadređenosti optuženog Mirka Norca Keve Domobranskoj bojni Lovinac, valjano je sud prvog stupnja utemeljio na sadržaju Zapovjedi o formiranju Sektora I od 06.09.1993. godine, kojom je određen sastav tog Sektora, prema kojoj je i Domobranska bojna Lovinac činila Sektor I, te iskazima svjedoka Zlatka Rogulja, Stanislava Linića i Garija Devčića prema kojima je do odstupanja glede sastava Sektora I došlo samo u 2 pravca-zbog odbijanja svjedoka Željka Sačića da postupi po toj Zapovjedi, SP nije ušla u njegov sastav, dok je, poslije izdavanja Zapovjedi, a prije operacije, na traženje žalitelja 9.-oj GMTBR pridodana izviđačko-diverzantska satnije ZP. S obzirom na izloženo, osnovano je sud prvog stupnja, iz razloga detaljno obrazloženih u pobijanoj odluci, koje u potpunosti prihvaća i ovaj sud drugog stupnja, dokazni prijedlog optuženika Mirka Norca Keve za ispitivanjem u svojstvu svjedoka zapovjednika Domobranske bojne Lovinac odbio kao nevažan, ispravno zaključivši da je taj svjedok predložen na iste okolnosti na koje su, kao što je vidljivo iz gore izloženog, tijekom postupka već bili ispitani brojni drugi svjedoci, te provedeni i relevantni materijalni dokazi, temeljem kojih je sud prvog stupnja potpuno i pravilno utvrdio sve okolnosti značajne za krivičnu odgovornost žalitelja u tom dijelu, tako da se i po ocjeni ovog suda ispitivanjem zapovjednika Domobranske bojne Lovinac kao svjedoka, ne bi utvrdile nove, drugačije okolnosti relevantne za odluku suda prvog stupnja.

U odnosu na oba krivična djela ratnog zločina iz toč.5. i 6. optuženi Mirko Norac Kevo žalbom pobija pravilnost zaključka suda prvog stupnja da su krivična djela počinjena u zoni njegove odgovornosti, kao i da je imao saznanja o protupravnim postupanjima sebi podređenih vojnika i to kako u odnosu na ubojstva civila i uništenju njihove imovine (ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz toč.5.), tako i o ubijanju, mučenju i nečovječnom postupanju prema ratnim zarobljenicima (ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz toč. 6. izreke).

U žalbi se ističe da su zaključci prvostupanjskog suda o mjestu stradavanja oštećenika odnosno da li se ono nalazi unutar zone zapovjedne odgovornosti optuženog Mirka Norca Keve rezultat nepoznavanja kartografije i stanja na terenu, zbog čega je taj sud pogrešno zaključio da postoji selo Čitluk i da se ono nalazilo u zoni odgovornosti 9. GMTBR, a uslijed čega je donio potpuno neprihvatljive zaključke o njegovoj odgovornosti za sve osobe nastradale na širem području Čitluka, iako su znatan dio područja Čitluk oslobodili pripadnici SP. Tako se u žalbi ističe da su koordinate gdje su pronađena mrtva tijela Stane i Nedjeljke Krajnović, a točnost kojih koordinata potvrđuju svjedoci Klaus Byrjalsen i Steve Marissink, te zaključni izvještaj o Medačkom džepu Civilne policije UN-a, nedvojbeno u zoni odgovornosti SP, kojom žalitelj nije zapovijedao pa stoga ne može biti odgovoran za njihovu smrt. U tom smislu se u žalbi ukazuje i da iz iskaza svjedoka Stevea Marissinka proizlazi da su u toj zoni pronađena i 3 srpska vojnika koji su, po stavu žalbe, također mogli biti počinitelji tog djela kako bi prebacili krivnju na Hrvatsku vojsku. Što se tiče smrtnog stradavanja Đure i Steve Vujnović, žalitelj ukazuje da se prvostupanjski sud u obrazloženju svoje odluke o datumu (10.-17.09.1993. godine) i mjestu smrti tih oštećenika (zaseok Potkonjaci i Divoselo), odnosno da su lišeni života u vrijeme i u zoni zapovjedne odgovornosti optuženog Mirka Norca Keve poziva na iskaz svjedoka Božidara Matića iako, po žalitelju, taj svjedok nikada nije rekao nešto takvo niti tako nešto proizlazi iz njegovih iskaza, a niti je u svojim iskazima svjedok spominjao Stevu Vujnovića. Ističe da nema niti jednog dokaza temeljem kojeg bi se moglo zaključiti gdje su se točno Đuro i Stevo Vujnović nalazili od 09.-17.09.1993. godine, te kako su stradali. Optuženi Mirko Norac Kevo u žalbi napominje i da iz provedenih dokaza proizlazi da su se srpski vojnici i civili, nakon početka napada 09.09.1993. godine, povukli u predio zvan Debela Glava, koji je bio u zoni odgovornosti SP, pa smatra da se može osnovano pretpostaviti da su tijela Đure i Steve Vujnovića tamo i pronađena, što se međutim ne može utvrditi budući se prilikom asanacije terena nije zapisnički konstatiralo mjesto pronalaska mrtvih tijela. S obzirom da on nije imao zapovjedne ovlasti nad SP, smatra da ne može biti krivično odgovoran za njihovu smrt.

Suprotno tvrdnji žalbe, prvostupanjski je sud, prilikom utvrđivanja okolnosti relevantnih za krivičnu odgovornost optuženog Mirka Norca Keve za krivičnih djela ratnog zločina iz toč.5. i 6. dužnu pozornost pridao utvrđivanju zone zapovjedne odgovornosti žalitelja.

Zaključujući o tome jesu li mrtva tijela pronađena u zoni njegove zapovjedne odgovornosti prvostupanjski je sud cijenio, između ostalog upravo i dokaze istaknute u žalbi-zemljovide i izvješća, kao i iskaze svjedoka Klause Byrjalsena i Stevea Marissinka, te je upravo zbog utvrđenja utemeljenog na provedenim dokazima, da su protupravni prema civilima Anđi Jović, Milki Bjegović, Boji Pjevač, Mili Pejnoviću, DMITARU i Mari Jović, te ratnim zarobljenicima Stanku Despiću, Vladimiru Divjaku, Milanu Joviću, Dani Krivokući i Draganu Pavlicu počinjene u zoni odgovornosti SP, inkriminacije vezane uz stradanja tih osoba ispustio iz činjeničnih opisa djela iz toč.5. i 6. izreke. Formirajući zaključak o mjestu stradavanja civila Nedeljke i Stane Krajnović, te Đure i Steve Vujnovića, kao i vojnih zarobljenika Nikole Stojisavljevića i Nikole Bulja, prvostupanjski je sud imao na umu i u žalbi navedene zemljovide i zapisnike UNPROFOR-a, koji dokazi su tijekom dokaznog postupka i provedeni, pa je, cijeneći sadržaj Zaključnog izvještaja o Medačkom džepu-civilne policije UN-a o pronalasku dva spaljena ženska leša na lokaciji br. 1., te Izvješća od 27.09.1993. godine, kao i iskaze svjedoka Josepha Coopera Hollanda, Klause Byrjalsena, Steve Marissinka, Božidara Matića, te ugroženih svjedokinja br.14., 24. i 35., dane na

okolnost mjesta stradanja civila, kao i iskaze ugroženog svjedoka br.15. i Nikole Bulja o mjestu stradanja ratnih zarobljenika, osnovano zaključio da su civili Nedeljka i Stana Krajnović stradale u Čitluku, Đuro Vujnović u Potkonjacima, a Stevo Vujnović u Divoselu (Vujnovići), dok su ratni zarobljenici stradali na području Čitluka, odnosno između Počitelja i Čitluka, koja područja su prema dokazima provedenim tijekom postupka, prvenstveno spisu priležecim zemljovidima, bila u zoni odgovornosti 9. GMTBR i pridodanih joj postrojbi, dakle u zoni zapovjedne odgovornosti žalitelja.

Okolnost što je sud prvog stupnja, obrazlažući razloge za svoj zaključak o okolnostima smrtnog stradanja civila Đure i Steve Vujnovića, između ostalog naveo i da je "na temelju iskaza svjedoka Božidara Matića, izvješća utvrdio da su Đuro Vujnović i Stevo Vujnović stradali nakon 09.09.1993., dakle u vremenskom razdoblju između 10. i 17.09.1993. i to Đuro Vujnović u zaseoku Potkonjaci, a Stevo Vujnović u zaseoku Vujnovići", iako svjedok Božidar Matić, po stavu žalbe, nije iskazivao na okolnosti pogibije Steve Vujnovića, ne predstavlja u žalbi sugeriranu, ali pobliže pravno neodređenu, bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl.367. st.1. toč.11. ZKP.

Naime, prvostupanjski je sud na str.228. izložio sadržaj iskaza svjedoka Božidara Matića iz kojeg je vidljivo da je svjedok iskazao da je "Đuro Vujnović, star oko 75 godina, došao kod prijatelja u Potkonjak, gdje je izgubio živu glavu.....te da je svjedok bio u grupi s 25 osoba s Nikolom Jurkovićem te Đurom i Stevom Vujnovićem (stariji ljudi) i da ih je zadnji put vidio žive oko 22 sata....on je krenuo naprijed, a grupa starijih ljudi su zaostali", što je u suglasju sa sadržajem zapisnika o njegovom ispitivanju (list 5663.-5665. spisa), pa nema govora da bi postojalo proturječje između okolnosti izloženih u pobijanoj presudi o sadržaju nekog dokaza, konkretno iskaza svjedoka Božidara Matića, i samog tog dokaza, iz kojeg je uostalom vidljivo i da tvrdnja žalbe da svjedok " nigdje ne spominje Stevu Vujnovića" nije osnovana. S obzirom na izloženi sadržaj iskaza svjedoka Božidara Matića, osnovano je sud prvog stupnja, zaključujući o mjestu i vremenu pogibije oštećenika Đure i Steve Vujnovića, uz ostale provedene dokaze, navedene na str. 228. i 229. pobijane odluke, cijenio i iskaz tog svjedoka i to prvenstveno na okolnosti stradavanja oštećenog Đure Vujnovića, pa je temeljem tog dokaza, te iskaza ugroženih svjedokinja 24. i 35., dovodeći ih u svezu sa razgledanim zemljovidima, osnovano zaključio da su oba oštećenika lišena života u zoni odgovornosti 9. GMTBR i pridodanih joj postrojbi (Potkonjaci odnosno Divoselo, zaseok Vujnovići) i u vremenu između 10.-17.09.1993. godine, dakle u zoni i vremenu zapovjedne odgovornosti optuženog Mirka Norca Keve.

Budući je sud prvog stupnja, temeljem dokaza provedenih tijekom postupka, prvenstveno temeljem sadržaja Zaključnog izvještaja o Medačkom džepu Civilne policije UN-a, spisu priležecih zemljovida, te iskaza gore navedenih svjedoka potpuno i pravilno utvrdio činjenično stanje vezano za zone odgovornosti SP i 9. GMTBR te pridodanih joj postrojbi, kao i mjesta na kojima su pronađena mrtva tijela, to nije u pravu žalitelj ni kada tvrdi da je neprovođenjem kartografskog vještačenja činjenično stanje ostalo nepotpuno utvrđeno jer se ni po ocjeni ovog suda drugog stupnja provođenjem tog dokaza ne bi utvrdile drugačije činjenice od značaja za krivičnu odgovornost žalitelja.

Optuženi Mirko Norac Kevo, kao što je već rečeno i u žalbi ponavlja navode svoje obrane da nije imao saznanja o eventualno počinjenim protupravnostima od strane sebi podređenih kako glede postupanja prema civilnom stanovništvu, tako ni prema ratnim

zarobljenicima. Te žalbene tvrdnje žalitelj prvenstveno obrazlaže vršeći preocjenu nekih od provedenih dokaza, čime međutim neuspješno pobija pravilnost suprotnog zaključka prvostupanskog suda.

Naime, svoj zaključak da je optuženi Mirko Norac Kevo imao saznanja o protupravnostima počinjenih od strane njemu podređenih vojnika u odnosu na oba krivična djela ratnih zločina sud prvog stupnja temelji na istim okolnostima, konkretno okolnosti da je u zoni zapovjedne odgovornosti optuženika prvog dana operacije, 09.09.1993. godine, stradalo sedmero civila, temeljem čega zaključuje, a cijeneći i okolnost optuženikovih odlazaka na teren, te opseg razaranja imovine, da je već prvog dana morao znati barem za jedno takvo ubojstvo, odnosno za protupravnosti počinjene na štetu imovine civilnog stanovništva.

Takav zaključak prvostupanskog suda žalitelj ocjenjuje životno nelogičnim i nerazumnim, te ističe da niti jedan od sedmero civila za koje je sud prvog stupnja utvrdio da su stradali na dan 09.09.1993. godine nije ubijen u zoni odgovornosti 9. GMTBR, u odnosu na što je žalitelj predložio provođenje dokaza kartografskim vještačenjem, kojeg je prvostupanski sud odbio kao nevažan. Žalitelj ističe da se navedena okolnost lako može utvrditi spajanjem na zemljovidu koordinata na kojima su, prema zapisnicima UNPROFOR-a, pronađena mrtva tijela u kojem slučaju je vidljivo da se za 4. mrtva tijela može sa sigurnošću zaključiti da su pronađena u zoni odgovornosti SP, a za 3. osobe, čija tijela nisu pronađena, se to može s velikom izvjesnošću pretpostaviti. Budući su osobe stradale u zoni odgovornosti SP, optuženi Mirko Norac Kevo nije znao za njihovo stradavanje, a kada je bio u obilasku terena, obilazio je prvu crtu bojišnice, gdje nema kuća, pa neosnovano prvostupanski sud zaključuje da je "sigurno tada nešto vidio". S druge strane, za vrijeme povlačenja bio je u Gospiću, pa ni tada nije znao za nedozvoljena događanja na terenu. Ističe da je prvostupanski sud, budući je zabranjivanjem svjedocima da odgovaraju na njegova pitanja onemogućio točno i potpuno utvrđivanje važnih činjenica, bio dužan sve što je dvojbeno tumačiti u njegovu korist.

Međutim, suprotno izloženim žalbenim navodima, zabranjivanjem svjedocima da odgovaraju na pitanja njegove obrane sud prvog stupnja nije onemogućio točno i potpuno utvrđivanje važnih činjenica, a dokazima provedenim tijekom postupka prvostupanski je sud potpuno i pravilno utvrdio sve okolnosti relevantne za osnovanost svog zaključka da je optuženi Mirko Norac Kevo, već prvoga dana operacije, 09.09.1993. godine, imao saznanje barem o jednoj protupravnoj radnji svojih podčinjenih.

Naime, u odnosu na gore izložene tvrdnje žalbe valja reći da, iako je sud prvog stupnja zbog svog stava o neodgovornosti žalitelja za protupravnosti njegovih podređenih počinjene na dan 09.09.1993. godine, inkriminacije u svezi stradavanja sedmero civila (Bosiljke Bjegović, Ankice Vujnović, Ljubice i Sare Kričković, Đure Krajnovića, Mile Save Rajčević i Milana Rajčevića) ispustio iz činjeničnog opisa djela iz toč.5. izreke, suprotno navodima žalbe, pravilno je, temeljem provedenih dokaza, prvenstveno zemljovida te iskaza svjedoka detaljno izloženih na str.213.-218.te 230.-232., zaključio da su civili Đuro Krajnović, Milan Rajčević, Mila Sava Rajčević i Ankica Vujnović, čija mrtva tijela su pronađena, kao i civili Ljubica i Sara Kričković, te Milan Rajčević, čija tijela nisu pronađena, lišeni života u zoni zapovjedne odgovornosti žalitelja, pa je njegov prijedlog za provođenjem kartografskog vještačenja na okolnosti zona odgovornosti gdje su ta tijela pronađena osnovano

prvostupanjski sud odbio kao nevažan.

Jednako je tako, suprotno žalbi optuženog Mirka Norca Keve, potpuno pravilno sud prvog stupnja, s obzirom na dokaze provedene tijekom ovog postupka, otklonio njegovu obranu da nije imao saznanja o bilo kakvim nepravilnostima na terenu, te je osnovano zaključio, a za što je u svojoj odluci naveo i u svemu logične te smislene razloge, koji žalbom nisu dovedeni u pitanje, da je optuženi Mirko Norac Kevo imao saznanja o protupravnim radnjama njemu podređenih. O navedenom je osnovano sud prvog stupnja zaključivao, između ostalog i temeljem iskaza ugroženog svjedoka broj 9., inače pripadnika inženjerijske postrojbe 9. GMTBR, koji je iskazao da su ga lokalni zapovjednici, nakon akcije 09.09.1993. godine, često obavještavali gdje se nalaze leševi u čijem je odlaganju sudjelovao, a o čemu je izvijestio Brajkovića i Blaževića, kao i da je bilo puno pljačke nakon prvog dana napada, a u zadnja dva dana akcije došlo je i do uništenja kuća pomoću eksploziva; zatim temeljem iskaza svjedoka Klause Byrjalsena koji je iskazao da je, dok su čekali dovršetak pregovora između Hrvatske vojske i UNPROFOR-a, iz područja Medačkog džepa čuo eksplozije, vidio vatru i dim, da su sve kuće bile uništene, a veće domaće životinje ubijene, te da su pronašli ukupno 22 leša; kao i iskaza ugroženog svjedoka broj 6., iskaza svjedoka Milana Kosovića, Stjepana Škrinjarića, te obrane samog žalitelja, iz kojih proizlazi da je tog prvog dana operacije, 09.09.1993. godine, optuženi Mirko Norac Kevo bio na terenu, na području Čitluka i njegovoj okolini.

Cijeneći gore navedene okolnosti, a posebno okolnost da je dana 09.09.1993. godine, na području na kojem se kretao žalitelj i koje je bilo u zoni njegove zapovjedne odgovornosti ubijeno sedmoro civila, kao i prirodu i karakteristike vojne stege i hijerarhije, pri čemu treba napomenuti da iz iskaza ugroženog svjedoka broj 9. proizlazi da je o ubojstvima počinjenim prvog dana obavijestio Zvonka Brajkovića i Gorana Blaževića, inače zamjenika zapovjednika 9. GMTBR te načelnika inženjerije 9. GMTBR, dakle osobe neposredno podređene žalitelju kao zapovjedniku 9. GMTBR, potpuno je logično i životno utemeljeno sud prvog stupnja zaključio da su mu podređeni, kao svom zapovjedniku, već prvog dana operacije (09.09.1993. godine), dok se kretao terenom, prenijeli svoja saznanja pa makar i o jednom protupravnom lišenju života civila u zoni njegove zapovjedne odgovornosti nakon čega je optuženik, kao zapovjednik, bio obvezan na činjenje tj. već idućeg dana, dakle 10.09.1993. godine, poduzeti potrebne mjere da se spriječe i sankcioniraju takva postupanja kako na štetu civilnog stanovništva i njegove imovine tako i na štetu ratnih zarobljenika, jer ga je, prema pravilnom utvrđenju suda prvog stupnja, već samo saznanje o protupravnom postupanju prema civilima u zoni njegove zapovjedne odgovornosti obvezivalo da kao zapovjednik poduzme sve nužne korake da do takvih protupravnih postupanja ne dođe i prema ratnim zarobljenicima.

Budući optuženi Mirko Norac Kevo, kako to proizlazi iz okolnosti utvrđenih provedenim dokazima, unatoč takvom saznanju nije postupio na dužan način, to je njegova spoznaja, pa makar i samo o jednoj protupravnoj radnji njegovih podređenih, prema potpuno pravilnom zaključivanju suda prvog stupnja, dostatna za zasnivanje njegove krivične odgovornosti za radnju nečinjenja jer je propuštanjem dužnih radnji pristao na posljedice koje su uslijedile-konkretno lišenje života civila Nedeljke Krajnović, Stane Krajnović, Đure Vujnovića i Steve Vujnovića, ratnog zarobljenika Nikole Stojisavljevića, te mučenje i nečovječno postupanje prema ratnom zarobljeniku Nikoli Bulju, kao i pljačkanje i uništenje imovine u velikim razmjerima, bez vojnog opravdanja.

Osim gore izloženih okolnosti u svezi zona odgovornosti i saznanja o počinjenim zločinima, čija je osnovanost prethodno ocijenjena, optuženi Mirko Norac Kevo žalbom pobija i pravilnost zaključka suda prvog stupnja da je krivično odgovoran za stradavanje civila-Nedeljke i Stane Krajnović, te Đure i Steve Vujnovića jer tvrdi kako nije dokazan način i okolnosti njihove pogibije, kao i da nema dokaza da su navedene osobe lišili života nepoznati pripadnici postrojbi podređenih optuženom Mirku Norcu Kevi. U tom se dijelu ističe i da je, zbog stalnog zabranjivanja suda prvog stupnja da svjedoci odgovore na pitanja žalitelja, ostao dvojbena civilni status pojedinih osoba, pa tako i Stane i Nedeljke Krajnović. U žalbi se tvrdi da prvostupanjski sud nema niti jedan relevantan dokaz za svoju tvrdnju da su Nedeljka i Stana Krajnović ubijene vatrenim ili hladnim oružjem jer nije izvršena obdukcija njihovih tijela, niti je izvršena laboratorijska obrada tkiva, a nema niti neposrednih očevidaca njihove pogibije, dok iz nalaza i mišljenja vještaka dr. Strinovića i dr. Mayera proizlazi da se ne može utvrditi način njihove smrti jer se zbog karbonizacije mrtvih tijela nije moglo uočiti promjene koje bi upućivale na ozljede i uzrok smrti. Osim toga, žalitelj ističe i da je njihova smrt, s obzirom na starosnu dob, mogla biti i prirodna ili da su mogle umrijeti na neki drugi način koji nije protupravan. Žalitelj ukazuje da je također i u odnosu na oštećenike Đuru i Stevu Vujnovića ostao upitan način njihove smrti jer nije izvršena obdukcija ni njihovih tijela pa nije utvrđeno od čega zapravo potječu po vještacima utvrđene strijelne rane, koje po stavu žalitelja jednako tako mogu potjecati i od minsko-eksplozivnih sredstava.

Međutim, suprotno izloženim žalbenim tvrdnjama, sud prvog stupnja je dokazima provedenim tijekom postupka na okolnosti pogibije civila Nedjeljke i Stane Krajnović, te Đure i Steve Vujnovića, potpuno i pravilno utvrdio činjenično stanje, te je osnovano zaključio da je optuženi Mirko Norac Kevo, iako je to kao zapovjednik bio dužan, propustio spriječiti za sada nepoznate pripadnike njemu podređenih postrojbi da vatrenim ili hladnim oružjem liše života navedene civile, te je na taj način podržavao i ohrabrivao da se civilno stanovništvo ubija ili da se prema njemu nečovječno postupa. Okolnosti na kojima je utemeljio odluku o krivnji optuženika za to krivično djelo sud prvog stupnja je u obrazloženju svoje odluke detaljno i razložno izložio, a njihova utemeljenost nije s uspjehom dovedena u sumnju izloženim žalbenim tvrdnjama.

Naime, suprotno tvrdnji žalbe, upravo je temeljem iskaza svjedoka Stevea Marissinka i Klause Byrjalsena, koji su sukladni i sačinjenom izvješću-Zaključnom izvještaju o Medačkom džepu Civilne policije UN-a, sud prvog stupnja, iz prethodno izloženih razloga, pravilno utvrdio da su oštećene Stana i Nedeljka Krajnović smrtno stradale između 12. i 14.09.1993. godine u Čitluku, dakle u vrijeme za koje je optuženi Mirko Norac Kevo odgovoran zbog nečinjenja i u zoni njegove zapovjedne odgovornosti. Stanu i Nedeljku Krajnović prepoznali su kao oštećenice ugroženi svjedoci broj 14.,17. i 18., koji su također imali saznanja da su smrtno stradale. S obzirom da je provedenim dokazima utvrđeno da su te oštećenice lišene života u vrijeme i u zoni zapovjedne odgovornosti žalitelja, tada okolnost da li su lišene života hladnim ili vatrenim oružjem ili su zaživotno bačene u plamen, što se zbog karbonizacije njihovih tijela nije moglo utvrditi provedenim sudskomedicinskim vještačenjem, nije od značaja za krivičnu odgovornost žalitelja u tom dijelu. Žalbenu tvrdnju da su 3. srpska vojnika pronađena na tom području mogli oštećenice lišiti života kako bi prebacili krivnju na Hrvatsku vojsku ovaj sud drugog stupnja, s obzirom na postojeće dokaze, nalazi u potpunosti neuvjerljivom i neosnovanom, jednako kao i tvrdnju da je smrt oštećenica mogla biti prirodna odnosno neprotupravna.

Neosnovana je i tvrdnja žalitelja da bi zbog neprovođenja obdukcije ostao upitan način smrti Đure i Steve Vujnovića budući je uzrok njihove smrti utvrđen provedenim sudskomedicinskim vještačenjem iz kojeg proizlazi da su uzrok smrti obojice oštećenika strijelne i eksplozivne rane, nastale djelovanjem vatrenog oružja, pa žalitelj posve neosnovano tvrdi da zapravo nije utvrđeno od čega potječu strijelne rane, odnosno da iste jednako tako mogu potjecati i od minsko-eksplozivnih sredstava.

U odnosu na, i u žalbi ponovljen stav obrane optuženog Mirka Norca Keve o generalno upitnom civilnom statusu oštećenika na inkriminiranom području koji stav, u odnosu na inkriminacije vezane uz oštećenice Stanu i Nedeljku Krajnović, temelji na tvrdnji da mjesto i okolnosti pronalaska njihovih mrtvih tijela upućuju da je mogla biti riječ o skladištu oružja, a u odnosu na oštećenika Đuru Vujnovića na okolnosti da je nosio vojnu uniformu, valja istaći da je sud prvog stupnja izložene tvrdnje žalitelja u pobijanoj odluci već cijenio, pravilno i osnovano zaključivši, a što je u svim elementima i valjano obrazložio, da su osobe navedene pod toč.5. izreke (Stana Krajnović, Nedeljka Krajnović, Đuro Vujnović i Stevo Vujnović) bili civili, a ne vojnici, kako to i u žalbi tvrdi žalitelj. Zaključujući o civilnom statusu tih osoba, osnovano je sud prvog stupnja cijenio geografsku i demografsku strukturu područja na kojem se događaj zbio (seosko, ruralno područje), iskaze brojnih ispitanih svjedoka o osobama s tog područja (poljoprivrednici, starije osobe, neki zdravstveno insuficijentni, odjeća, zbjegovi civila), te podatke spisu priležeće dokumentacije, koji ne potvrđuju navode žalbe da su sve osobe na predmetnom području bile involvirane u vojna djelovanja neprijatelja, pa žalbena tvrdnja da su svojim postupanjem dragovoljno odustali od zaštićenosti državnim ratnim pravom, uslijed čega ih se ne može pravno označiti kao civile, nije osnovana.

Naime, iz dokaza provedenih tijekom postupka proizlazi da su obje oštećenice, i Stana i Nedeljka Krajnović, bile stare oko 70. godina, žiteljke tog kraja, odjevene u civilnu odjeću, bez pronađenog oružja, dok u žalbi spomenuta okolnost brojnosti čahura pronađenih ispred kokošinjca u kojem su pronađena tijela oštećenica, te okolnost da je Stana Krajnović posjedovala torbu s 2000 američkih dolara, suprotno stavu žalbe, ne upućuje na zaključak da je predmetni kokošinjac bio skladište oružja. Okolnost da su na mjestu pronalaska mrtvih tijela pronađene brojne čahure logična je posljedica ratnih djelovanja, posebno pri provođenju vojne operacije, koja je tempore criminis bila u tijeku, dok vezano za okolnost da je Stana Krajnović posjedovala torbu sa stranom valutom valja ukazati na iskaz ugroženog svjedoka broj 18. iz kojeg proizlazi da je ta oštećenica imala rođaka u Americi, pa je posve logično da je u ratnim vremenima, sa sobom nosila svu ušteđevinu i vrjednije stvari (konkretno nakit, kako to proizlazi iz iskaza istog svjedoka). Jednako tako, u situaciji kada je provedenim dokazima utvrđeno da je Đuro Vujnović u inkriminirano vrijeme bio star 75. godina, te da je, bez oružja, bježao s grupom starijih ljudi i pritom zaostao, tada okolnost da je na sebi imao vojnu uniformu, sama za sebe, u odsutstvu bilo koje druge okolnosti koja bi ukazivala na vojni angažman te osobe, ne dovodi u sumnju zaključak suda prvog stupnja da je i Đuro Vujnović, jednako kao i Stevo Vujnović, bio civil. S obzirom na izloženo, nema govora da bi uslijed zabranjivanja suda prvog stupnja da određeni svjedoci odgovore na pojedina pitanja žalitelja civilni status oštećenika navedenih u toč.5. ostao nepotpuno utvrđen.

Žalbom optuženog Mirka Norca Keve se pobija i pravilnost i potpunost činjeničnog stanja utvrđenog u odnosu na inkriminaciju iz toč.5. o uništenju i otuđenju imovine civilnog stanovništva, te pobijanju stoke.

Žalitelj smatra da je prvostupanjski sud pogrešno utvrdio broj uništene imovine u zoni odgovornosti 9. GMTBR. Tvrdi da su se u zoni odgovornosti 9. GMTBR nalazili zaseoci Strunjići, Potkonjaci, Dragaši i Vujnovići, gdje zasigurno nije bilo uništeno najmanje 93. objekata, kako to pogrešno navodi prvostupanjski sud. Po stavu žalbe, pogrešno utvrđen broj uništene imovine u zoni odgovornosti 9. GMTBR rezultat je pogrešnog zaključka prvostupanjskog suda u svezi područja Divoselo, odnosno pogrešnog zaključka prvostupanjskog suda da postoji i selo tog imena zbog čega je "dva puta zbrajao iste objekte", kao i zbog odbijanja dokaznih prijedloga obrane i zabranjivanja svjedocima da odgovaraju na njihova pitanja uslijed čega je broj kuća, gospodarskih objekata, pa i broj pobijene stoke ostao nepotpuno utvrđen.

U žalbi se ističe da je za postojanje krivične odgovornosti žalitelja bilo potrebno utvrditi koji su objekti u zoni odgovornosti 9. GMTBR bili uništeni i oštećeni prije akcije "Džep 93", a koji uslijed topničke pripreme i potpore za vrijeme napada 09.09.1993. godine, za koju je prvostupanjski sud utvrdio da je bila opravdana, a koji objekti su namjerno zapaljeni 09.09.1993. godine za što, po stavu prvostupanjskog suda, optuženi Mirko Norac Kevo također nije odgovoran. Osim toga, budući je nesporno utvrđeno da je srpska strana granatirala oslobođeno područje, bilo je potrebno utvrditi i koji objekti su bili uništeni i oštećeni od 09.-15.09.1993. godine ispaljivanjem granata od strane pobunjenih Srba, kao i koji su stradali tijekom povlačenja, za čiju je provedbu bio zadužen general Petar Stipetić, a koji objekti su uništeni na dan 17.09.1993. godine, kada više niti teoretski nije postojao Sektor I, te čiji vojnici su to tada učinili. Sve je to prvostupanjski sud propustio utvrditi, zabranivši odgovore na pitanja i odbivši njegove dokazne prijedloge za provođenjem građevinskog vještačenja na okolnost broja uništenih ili oštećenih objekata tijekom akcije "Džep 93", odnosno broja nedovršenih objekata prije akcije, te za pribavljanjem podataka od Državne geodetske uprave o broju i vrijednosti objekata koji su postojali na području Divosela, Čitluka i Počitelja. U odnosu na otuđenje vrjednije imovine i ubijanje stoke, prvostupanjski je sud, po mišljenju žalitelja, propustio utvrditi pokretnu imovinu koja je bila na tom području i njenu vrijednost, imovinu koja je uništena tijekom topničkog djelovanja, tko su vlasnici imovine koja je prikupljena po naređenju optuženog Rahima Ademija kao ratni plijen, te koliki je broj životinja stradao od posljedica topničkog djelovanja, a koliki zato što su vojnici noću pucali u njih ne znajući što im se približava. U odnosu na potonju okolnost žalitelj ističe da je prvostupanjski sud jednostavno prihvatio tvrdnju UNPROFOR-a da su sve životinje ubijene, iako se na slikama vidi samo njih nekoliko.

Suprotno žalbi optuženog Mirka Norca Keve, pravilno je i potpuno sud prvog stupnja, na temelju iskaza preko 40 svjedoka ispitanih tijekom postupka na okolnosti navedene inkriminacije, kao i materijalnih dokaza priležećih spisu, zaključio da su nekretnine u zoni zapovjedne odgovornosti žalitelja rušene eksplozivom, uglavnom protutenkovskim minama postavljenim unutar objekata, koje su podijeljene vojnicima na njihovo traženje, kao i da je otuđena vrjednija pokretna imovina civila koji su napustili područje Medačkog džepa, te pobijen dio stoke. Navedene okolnosti proizlaze iz iskaza na te okolnosti ispitanih svjedoka npr. Stiga Olofa Bertil Sandgrena, Steve Marissinka, Milana Kosovića, Frane Tomičića, Zlatka Rogulja, Joze Nenadića, Svetka Šare, ugroženih svjedoka br.6. i 9., inače pripadnika 9 GMTBR, te ugroženih svjedoka broj 1., 2.,3., 15., 19. i drugih, koji su svi iskazali da su tijekom inkriminiranog razdoblja čuli eksplozije, vidjeli dim, porušene ili oštećene, te opljačkane gotovo sve kuće i vrjedniju pokretnu imovinu civila, kao i pobijenu stoku, te

zagađene bunare. Takvi iskazi svjedoka potvrđeni su navodima Zaključnog izvješća o Medačkom džepu-Civilne policije UN-a prema kojem je u razdoblju od 8 dana uništeno više od 300 objekata, od čega 164 kuće, te snimkama UNPROFOR-a i ostalom dokumentacijom detaljno izloženom u pobijanoj presudi, čija vjerodostojnost nije dovedena u sumnju navodima žalbe.

S obzirom na izloženo, ovaj sud drugog stupnja nalazi da iz prethodno navedenih okolnosti, koje su na detaljan i sveobuhvatan način izložene i analizirane u obrazloženju pobijane presude, proizlazi kao osnovan zaključak suda prvog stupnja da su vojnici podređeni žalitelju, nakon prestanka vojnih aktivnosti, te neposredno prije i za vrijeme povlačenja, dakle kada više nije bilo vojnog opravdanja za takvo postupanje, u zoni njegove zapovjedne odgovornosti, samovoljno i protuzakonito, u velikim razmjerima, pljačkali i uništavali imovinu civilnog stanovništva (podmetanjem eksploziva i paljenjem), te pobili dio zatečene stoke (dio je popisao i predan kao ratni plijen), pa se po ocjeni ovog suda, i u žalbi ponovljenim dokaznim prijedlogom za provođenjem građevinskog vještačenja na okolnost broja uništenih ili oštećenih objekata tijekom akcije "Džep 93", odnosno broja nedovršenih objekata prije akcije, kao i pribavljanjem podatka od Državne geodetske uprave o broju i vrijednosti objekata koji su postojali na području Divosela, Čitluka i Počitelja ne bi utvrdilo drugačije činjenično stanje o opsegu materijalne štete odnosno eventualno neke nove okolnosti koje, dotad provedenim dokazima, već nisu bile utvrđene, zbog čega je osnovano prvostupanjski sud odbio kao nevažan dokazni prijedlog žalitelja za provođenjem građevinskog vještačenja na prethodno navedene okolnosti.

Naime, razmatrajući navode žalbe optuženog Mirka Norca Keve valja reći da je za odluku o njegovoj krivičnoj odgovornosti u odnosu na dio inkriminacija iz toč.5 o uništenju i otuđenju imovine civilnog stanovništva i pobijanju stoke irelevantna konkretna vrijednost pokretne imovine koja je otuđena odnosno broj pobijene stoke, već je od značaja da li su te radnje (uništenje imovine i ubijanje stoke) počinjene u zoni njegove odgovornosti, da li je on za te radnje znao, kao i da li je postojalo legitimno vojno opravdanje za takvo postupanje njegovih podređenih i pridošlih civila kojima je dopušten ulazak na bojište. Budući je sve navedene relevantne okolnosti, kao što je to vidljivo iz prethodno izloženih navoda, sud prvog stupnja potpuno i pravilno utvrdio, osnovano je zaključio da su žalitelju podređeni vojnici, postupajući na način поближе opisan u činjeničnom opisu djela iz toč.5., protuzakonito i samovoljno, bez legitimnog vojnog opravdanja, podmetanjem eksploziva i vatre u velikim razmjerima uništili imovinu stanovništva, te uz pomoć na bojišnicu puštenih civila opljačkali vrjedniju pokretnu imovinu civila, te pobili dio stoke, čime su povrijedili odredbe čl.53. i 54/2. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata od 12.08.1949. godine.

Iz razloga izloženih ranije u ovoj presudi, pravilno je sud prvog stupnja zaključio da je o takvom postupanju sebi podređenih žalitelj imao saznanja, unatoč čega nije poduzeo potrebne radnje da se takvo postupanje spriječi i suzbije, te kazni počinitelje pa je nečinjenjem prešutno odobrio takve protupravne radnje svojih podređenih, pristavši tako i na njihove posljedice, čime je prema pravilnom utvrđenju suda prvog stupnja, s eventualnim umišljajem počinio krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl.120. st.1 u svezi s čl.28. OKZRH.

U odnosu na krivično djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, opisano pod toč.6. izreke, optuženi Mirko Norac Kevo u žalbi tvrdi kako nema dokaza da je Nikola

Stojisavljević zarobljen 10.09.1993. godine na području Čitluka i Počitelja od strane njemu podređenih postrojbi, koji bi ga ranili vatrenim oružjem, a potom vezali konopcem i objesili za drvo te ga živog gađali noževima, kao i da nema dokaza da je Nikola Bulj istog dana kao zarobljenik predan pripadnicima njemu podređenih postrojbi koji da su ga zlostavljali i mučili na način opisan u izreci. Smatra da datum zarobljavanja Nikole Bulja prvostupanjski sud zapravo nije utvrdio jer o datumu taj oštećenik nije iskazivao već je datum naveden u dokumentaciji na listu 3520 spisa koju, prema tvrdnji žalbe, prvostupanjski sud ne spominje u obrazloženju presude kao dokaz koji je izveden. Tu dokumentaciju s lista 3520 pregledali su sudskomedicinski vještaci, koji je i navode u svom nalazu i mišljenju, ali po mišljenju žalitelja, podaci iz te dokumentacije ne mogu biti relevantan dokaz o danu zarobljavanja jer to oštećeni Nikola Bulj nije iskazao pred sudom.

Pobijajući pravilnost zaključka prvostupanjskog suda o inkriminacijama iz toč.6. u svezi ratnih zarobljenika Nikole Stojisavljevića i Nikole Bulja, optuženi Mirko Norac Kevo prvenstveno pobija prvostupanjsku ocjenu vjerodostojnosti dokaza, i to iskaza ugroženog svjedoka br. 15. i oštećenika Nikole Bulja.

U žalbi se tvrdi kako nema niti jednog osobnog ili materijalnog dokaza iz kojeg bi se moglo zaključiti da je osoba o kojoj je iskazivao ugroženi svjedok br.15. bio Nikola Stojisavljević. Iskaz tog svjedoka žalitelj nalazi potpuno nelogičnim i neživotnim zbog objektivne nemogućnosti zapažanja okolnosti o kojima je iskazivao, te nekonzistentnosti u iskazima (udaljenost od objekta zapažanja, prema prvom iskazu 1 km, a prema drugom oko 600 m), ali i u suprotnosti s, po prvostupanjskom sudu prihvaćenim, izviješćem dr. Karana i nalazom i mišljenjem dr. Mayera o ozljedama konstatiranim kod Nikole Stojisavljevića koji, osim strijelne ozljede glave, trupa i okrajina, kod oštećenika nisu konstatirali drugih ozljeda, a koje bi zasigurno trebale postojati da je iskaz ugroženog svjedoka br.15. o gađanju oštećenog noževima istinit. Obrazloženje suda prvog stupnja zašto smatra da je osoba o kojoj je iskazivao taj ugroženi svjedok upravo oštećeni Nikola Stojisavljević po žalitelju je posve nesuvislo, nepovezano i nelogično. Ističe i da prvostupanjski sud nije proveo niti jedan dokaz, a nije ni obrazložio temeljem čega je zaključio da se sve to događalo u zoni odgovornosti 9. GMTBR jer "tvrdnja ugroženog svjedoka br.15. da je on bio na području Čitluka ne znači ništa, budući je dio tog područja bio u zoni odgovornosti SP". S obzirom na izloženo, te okolnost da je oštećeni Nikola Stojisavljević bio vojnik i da je zadobio smrtne povrede karakteristične za osobu koja se bori u ratu, zaključuje kako nema dokaza o protupravnosti njegove smrti niti da bi za nju bio odgovoran optuženi Mirko Norac Kevo.

Osim toga, optuženi Mirko Norac Kevo ističe i da je predsjednik vijeća tijekom glavne rasprave ugroženom svjedoku br.15. i oštećenom Nikoli Bulju zabranjivao odgovarati na pitanja njegovih branitelja, te im nije dao mogućnost da stave primjedbe na iskaz tih svjedoka, zbog čega je također činjenično stanje ostalo pogrešno utvrđeno. U žalbi se posebno ističe da je prvostupanjski sud neosnovano i uz neutemeljeno obrazloženje odbio kao nevažan njihov dokazni prijedlog za čitanjem izviješća o posjeti Međunarodnog crvenog križa, čime je važna činjenica, nepostojanje zlostavljanja ratnih zarobljenika, ostala nepotpuno utvrđena.

Žalbenim navodima optuženog Mirka Norca Keve o nekonzistentnosti i nelogičnosti iskaza ugroženog svjedoka broj 15., odnosno žalbenom tvrdnjom o nesuglasju tog iskaza s, po sudu prvog stupnja, prihvaćenim nalazom i mišljenjem vještaka sudske medicine dr. Mayera i

izviješćem dr. Karana, nije dovedena u sumnju pravilnost ocjene prvostupanjskog suda o vjerodostojnosti tog dokaza.

Naime, razlike u iskazu ugroženog svjedoka broj 15. pred Haaškim istražiteljima i prvostupanjskim sudom u svezi udaljenosti s koje je promatrao događaj, te zamjećivanja spola osobe, koje se apostrofiraju u žalbi, sud prvog stupnja je imao na umu prilikom ocjene vjerodostojnosti iskaza tog svjedoka, a kako to proizlazi iz navoda pobijane presude na str.276., pri čemu je pravilno zaključio da, i uz ta odstupanja, smisao njegovog iskaza ostaje neizmijenjen. Naime, taj je svjedok u svojim iskazima dosljedno iskazivao o odlučnoj činjenici, a to je da je vidio osobu obješenu o drvo u koju su bacani noževi, zbog čega je pravilno sud prvog stupnja zaključio da postojeće razlike ne utječu na vjerodostojnost iskaza tog svjedoka u cjelini, posebno ne u odnosu na tu odlučnu činjenicu.

Nije utemeljen ni prigovor žalbe da je sud prvog stupnja bio nekonzistentan pri ocjeni vjerodostojnosti iskaza tog svjedoka, o čemu žalitelj zaključuje iz okolnosti da je sud, zaključujući o tome da li je osoba obješena za drvo bila živa, prihvatio raniji iskaza tog svjedoka uz obrazloženje "da je dan bliže događaju", dok je na okolnost spola te osobe prihvatio njegov kasnije dan iskaz. Prema ocjeni ovog suda, ne može se u situaciji kada je jedan dokaz, u konkretnom slučaju iskaz ugroženog svjedoka broj 15., potvrđen drugim dokazima izvedenim na istu okolnost, u konkretnom slučaju medicinskom dokumentacijom za oštećenika i nalazom i mišljenjem sudskomedicinskog vještaka, samo iz razloga što je sud, zaključujući o jednoj okolnosti, prihvatio raniji iskaz, a zaključujući o drugoj okolnosti, kasniji iskaz nekog svjedoka, zaključivati o neobjektivnosti i nekonzistentnosti suda pri ocjeni vjerodostojnosti dokaza. Takvo postupanje ukazuje da je sud detaljno analizirao i cijenio sve segmente iskaza ispitanog svjedoka u njegovom jedinstvu, u konkretnom slučaju dakle iskaza ugroženog svjedoka broj 15., pa i uočene razlike u detaljima iskazivanja, pri čemu je sud prvog stupnja za svoju ocjenu vjerodostojnosti iskaza ugroženog svjedoka broj 15. dao, za ovaj sud drugog stupnja, prihvatljivo obrazloženje, pravilno zaključivši da navod iz kasnijeg iskaza o spolu osobe (muškarac) "ne predstavlja naknadno dosjećanje koje bi bilo životno neuvjerljivo i nelogično, već naprotiv". Okolnost da u izviješćima i nalazu i mišljenju sudsko medicinskog vještaka o uzroku smrti Nikole Stojisavljevića, uz strijelne ozljede, nisu navedene i ozljede koje bi potvrđivale iskaz ugroženog svjedoka broj 15. o bacanju noževa u tijelo obješeno o drvo nema značaj koji joj pridaje žalitelj kada se ima na umu da je u Izviješću od 27.09.1993. godine za Nikolu Stojisavljevića navedeno da su truležne promjene srednjeg do jakog stupnja, pa je uočavanje ozljeda zadobivenih vješanjem na drvo i gađanjem noževima, o čemu je iskazivao taj svjedok, objektivno moglo biti onemogućeno.

S obzirom na izloženo, osnovano je prvostupanjski sud, suprotno tvrdnji žalbe, prihvatio iskaz ugroženog svjedoka br.15., jednako kao i izvješća od 22. i 27.09.1993. godine, te nalaz i mišljenje sudskomedicinskih vještaka, valjano zaključivši da nema okolnosti koje bi osporavale autentičnost tih dokaza, koji se pritom međusobno ne isključuju, a temeljem kojih je utvrdio i datum (10.09.1993. godine) kao i područje smrtnog stradanja ratnog zarobljenika Nikole Stojisavljevića (između Počitelja i Čitluka), za koje područje je, kao što je to prethodno već rečeno, temeljem provedenog dokaznog postupka, prvenstveno uvida u zemljovide, utvrđeno da je u zoni odgovornosti 9. GMTBR i pridodanih joj postrojbi, dakle u zoni zapovjedne odgovornosti optuženog Mirka Norca Keve.

Optuženi Mirko Norac Kevo žalbom osporava i pravilnost ocjene suda prvog stupnja o vjerodostojnosti iskaza oštećenog ratnog zarobljenika Nikole Bulja, čiji iskaz nalazi sadržajno neuvjerljivim jer smatra da se sa slomljenom nogom i 5 rebara ne bi mogao kretati, kao i da bi navedene ozljede, da ih je oštećenik zadobio, zasigurno bile zabilježene prilikom njegovog zaprimanja u Zatvor u Rijeci, te od predstavnika Međunarodnog crvenog križa koji su ga pregledali, a budući takvih konstatacija u prvoj medicinskoj dokumentaciji za tog oštećenika nema, već su konstatirane tek u naknadnoj dokumentaciji sačinjenoj nakon više od godinu dana od inkriminiranog događaja, smatra da i ta okolnost ukazuje na neistinitost njegovog iskazivanja.

Što se tiče vjerodostojnosti iskaza svjedoka Nikole Bulja, pravilno je sud prvog stupnja zaključio da iskaz tog svjedoka sadrži detalje koji mogu biti poznati samo onom tko ih je i doživio, a kako nije našao okolnosti koje bi taj iskaz dovodile u ozbiljnu sumnju, osnovano mu je poklonio vjeru. Pravilnost tog zaključka prvostupanjskog suda nije dovedena u pitanje, u žalbi optuženog Mirka Norca Keve istaknutom tvrdnjom da u medicinskoj dokumentaciji za tog oštećenika, sačinjenoj tri mjeseca nakon događaja, nisu opisane ozljede koje bi potvrđivale njegov iskaz da je bio bičevan od strane Hrvatske vojske, dok su takve ozljede opisane u medicinskoj dokumentaciji sačinjenoj godinu dana nakon događaja, zbog čega žalitelj izražava sumnju da su te ozljede nastale između 29.12.1993. godine i 14.12.1994. godine.

Međutim, okolnost da u medicinskoj dokumentaciji za oštećenika, sačinjenoj tri mjeseca nakon događaja, nisu opisane i povrede na leđima oštećenika kao rezultat bičevanja o kojem je iskazivao, nužno ne znači da oštećenik u to vrijeme i nije imao trakaste ožiljke na leđima, opisane u kasnijoj medicinskoj dokumentaciji, a koje ozljede su, prema mišljenju vještaka sudske medicine dr. Strinovića i Mayera, mogle nastati kao posljedica višestrukih udaraca nekog vrpčastog ili prutastog sredstva, silom srednjeg do jakog intenziteta.

No, ono što je bitnije za ocjenu vjerodostojnosti iskaza tog oštećenika u cjelini je okolnost da je i u prvoj medicinskoj dokumentaciji, sačinjenoj tri mjeseca nakon događaja, kojoj žalitelj u žalbi pridaje poseban značaj, uz stanje nakon potresa mozga, postavljena dijagnoza i stanja nakon prijeloma 8.-11. desnog rebra, te stanja nakon natučenog bubrega, koje ozljede, prema nalazu i mišljenju sudsko medicinskih vještaka dr. Strinovića i Mayera čine cjelinu nastalu s najmanje jednim udarcem nekog tupotvrđog sredstva, silom srednjeg do jakog intenziteta. Izložene ozljede i mehanizam njihova nanošenja, verificirane po sudskomedicinskim vještacima, nesporno potvrđuju iskaz oštećenog Nikole Bulja da je u zarobljeništvu "bilo tučnjave, batina, da su ga udarali kundacima, nogama, da je imao 5 polomljenih rebara", zbog čega okolnost istaknuta u žalbi da u prvoj medicinskoj dokumentaciji za tog oštećenika nisu opisane i trakaste ozljede na leđima kao rezultat bičevanja ne dovodi u sumnju pravilnost ocjene suda prvog stupnja da je prema oštećenom Nikoli Bulju bio počinjen ratni zločin protiv ratnog zarobljenika jer je, na način поближе činjenično opisan pod toč.6. alineja 2. izreke, bio ponižavan, mučen, te se prema njemu nečovječno postupalo.

Neosnovano optuženi Mirko Norac Kevo tvrdi i da je sud prvog stupnja propustio utvrditi datum zarobljavanja Nikole Bulja zbog toga što taj oštećenik u svom iskazu nije izriječno naveo tu okolnost. Naime, prvostupanjski je sud o datumu zarobljavanja tog oštećenika zaključivao i temeljem nalaza i mišljenja vještaka dr. Zorana Stankovića o

ozljedama zarobljenih vojnika (list 3520 i 4913), a kako je to i naveo na stranicama 272. i 279. svoje presude, pa okolnost što ratni zarobljenik Nikola Bulj nije izrijeком pred sudom iskazao o datumu svog zarobljavanja ne dovodi u pitanje pravilnost i potpunost utvrđenog činjeničnog stanja jer je tu okolnost prvostupanjski sud valjano utvrdio na osnovi gore navedenih dokaza provedenih tijekom postupka.

Žalitelj ukazuje da su vještaci sudske medicine dali svoj nalaz i mišljenje o ozljedama oštećenog ratnog zarobljenika Nikole Bulja uz pretpostavku da su ozljede nastale u inkriminiranom razdoblju, što međutim ne dovodi u sumnju pravilnost činjeničnih utvrđenja suda prvog stupnja. Naime, taj je sud, kako je to prethodno već navedeno, dokazima provedenim tijekom postupka utvrdio da je ratni zločin na štetu ratnog zarobljenika Nikole Bulja počinjen dana 10.09.1993. godine, dakle u inkriminiranom razdoblju, pa je, s obzirom na nalaz i mišljenje vještaka sudske medicine, osnovano zaključio da su ozljede, utvrđene tim vještačenjem kod ratnog zarobljenika Nikole Bulja, pa tako i trakasti ožiljci na leđima, nastali u inkriminiranom razdoblju, postupanjem vojnika podređenih optuženom Mirku Norcu Kevi, na način pobliže činjenično opisanom pod toč.6. izreke.

Budući su ozljede oštećenog ratnog zarobljenika Nikole Bulja, kao i vrijeme njihovog zadobivanja utvrđene provedenim dokazima-iskazom i medicinskom dokumentacijom za oštećenika, te nalazima i mišljenjima vještaka sudske medicine dr. Zorana Stankovića (list 3520-3525 i 4913) te dr. Strinovića i dr. Mayera (list 5674-5678), pravilno je sud prvog stupnja odbio kao nevažan za predmet raspravljanja dokazni prijedlog žalitelja za čitanjem izvješća o posjeti Međunarodnog crvenog križa, budući su sve okolnosti relevantne za njegovu krivičnu odgovornost u odnosu na konkretne inkriminacije potpuno i pravilno utvrđene gore navedenim dokazima, dok način na koji se uopćeno postupalo sa ratnim zarobljenicima nije relevantan za ovaj kazneni postupak.

Okolnost što državni odvjetnik u činjeničnom opis djela u toč.6. optužnice nije naveo da su hrvatski vojnici oštećenom ratnom zarobljeniku Nikoli Bulju slomili 5. rebara, o čemu je taj oštećenik iskazao, odnosno što je prvostupanjski sud iz činjeničnog opisa djela ispustio navod optužbe da je taj oštećenik zadobio i prijelom noge, nisu relevantni za osnovanost žalbe optuženog Mirka Norca Keve i pitanje njegove krivične odgovornosti jer za ta postupanja optuženik pobijanom presudom i nije proglašen krivim. Upravo suprotno, takvim postupanjem državnog odvjetnika i suda prvog stupnja smanjena je količina njegove krivične odgovornosti, pa je takvo postupanje nadležnih tijela bilo u korist žalitelja.

Iz izloženog proizlazi da je sud prvog stupnja, dokazima provedenim tijekom ovog krivičnog postupka potpuno i pravilno utvrdio sve činjenice odlučne za krivičnu odgovornost optuženog Mirka Norca Keve za krivična djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika, opisana pod toč.5. i 6. izreke, pa je njegova žalba podnesena iz osnove pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja neosnovana.

U odnosu na žalbenu osnovu odluke o kazni:

Ovaj sud drugog stupnja je, odlučujući o žalbi državnog odvjetnika, a povodom žalbe optuženog Mirka Norca Keve, sukladno čl.382. ZKP, ispitao i odluku suda prvog stupnja o

kazni izrečenoj tom optuženiku kojom prilikom je utvrdio da je pravilno i osnovano sud prvog stupnja, cijeneći sve okolnosti koje su u smislu čl.56. KZ od utjecaja na proces individualizacije kazne, optuženiku utvrdio pojedinačne kazne zatvora u trajanju od 5 godina za svako djelo, kao zakonski minimum kazne propisane za krivična djela za koja ga je proglasio krivim, pri čemu, suprotno stavu državnog odvjetnika, protek vremena od počinjenja djela, prvostupanjski sud nije cijenio olakotnim optuženom Mirku Norcu Kevi pri odmjeravanju kazne.

Naime, prvostupanjski je sud, upravo cijeneći okolnost da kazneni progon za krivična djela ratnih zločina ne zastarijeva zaključio, a što je i obrazložio na str. 282. odl.4., da intencija zakonodavca nije bila da protek vremena utječe na kažnjavanje počinitelja tih krivičnih djela, iako je inače ta okolnost, kako sam sud prvog stupnja ispravno navodi, često pri odmjeravanju kazne značajna olakotna okolnost, uz uvjet da sam optuženik svojim postupanjem nije pridonio proteku vremena.

Jednako se tako, a s obzirom na navode suda prvog stupnja sa str.282. odl.5., ne može prihvatiti stav državnog odvjetnika da je taj sud, pri odmjeravanju kazne optuženom Mirku Norcu Kevi, "licitirao" s brojem poginulih budući je sud, u više navrata u svojoj presudi, pa i obrazlažući svoju odluku o kazni izrečenoj tom optuženiku, istaknuo da je "protupravna smrt makar i jedne civilne osobe ili ratnog zarobljenika teška posljedica jer čovjekov život mora biti nepovrediv, pa i u ratnim uvjetima". To što je prvostupanjski sud zaključio da "opseg povrede zaštićenih dobara u odnosu na osobe nije maksimalan", cijeneći pritom okolnost da su nečinjenjem optuženika četiri civila i jedan ratni zarobljenik smrtno stradali, a drugi ratni zarobljenik mučen, dok se prema obojici zarobljenika i nečovječno postupalo, ne predstavlja "licitiranje s brojem žrtava", već vrijednosno, cjelovito i logično sagledavanje posljedica djela i utjecaj te okolnosti na proces individualizacije kazne posebno, u konkretnom slučaju, njene visine.

Navodeći u žalbi posljedice krivičnog djela iz toč.5. izreke, državni odvjetnik smatra da je "barem za to djelo sud trebao izreći kaznu zatvora u trajanju dužem od minimalne, a time bi i jedinstvena kazna bila veća i primjerenija od sada izrečene", čime bi se, po žalitelju, ostvarila svrha izricanja kaznenopravnih sankcija kod koje, posebno u slučaju ratnih zločina, treba imati na umu aspekt generalne prevencije, u odnosu na koji aspekt problema sud prvog stupnja, po stajalištu državnog odvjetnika, nije pokazao dovoljnu osjetljivost i razumijevanje.

Međutim, suprotno takvom stavu državnog odvjetnika, sud prvog stupnja je, odmjeravajući kaznu optuženom Mirku Norcu Kevi za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, opisano pod toč.5. izreke, cijenio sve okolnosti tog djela, pa tako i opseg povrede zaštićenih dobara i to kako u odnosu na osobe, tako i u odnosu na imovinu civila, pri čemu je pravilno zaključio da je, s obzirom da je optuženik djela počinio nečinjenjem, kao blažim načinom počinjenja krivičnog djela, kao i da nije postupao s maksimalnim stupnjem krivnje, već s tzv. eventualnim umišljajem, kazna zatvora u trajanju od 5 godina, utvrđena za to krivično djelo, u svemu primjerena mjera kazne.

Jednako je tako, po ocjeni ovog suda, ista mjera kazne, dakle kazna zatvora u trajanju od 5 godine, utvrđena optuženiku za krivično djelo iz čl.122. u svezi s čl.28. OKZRH, opisano pod toč.6., svojom visinom primjerena po tom sudu utvrđenim okolnostima koje su u smislu čl.56 KZ od utjecaja na postupak individualizacije kazne.

Međutim, po ocjeni ovog suda drugog stupnja, jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 7 godina, izrečena optuženom Mirku Norcu Kevi za predmetna krivična djela počinjena u stjecađu, prestrogo je odmjerena, zbog čega je žalba državnog odvjetnika kojom se predlaže strože kažnjavanje tog optuženika neosnovana, za razliku od žalbe optuženog Mirka Norca Keve, podnesene u tom dijelu sukladno čl.382. ZKP.

Naime, po ocjeni ovog suda, jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 7 godina na koju je optuženi Mirko Norac Kevo osuđen odlukom suda prvog stupnja prestroga je mjera kazne jer takva jedinstvena kazna zatvora doduše ima svoj odraz u načelu zakonitosti, ali ne izražava u potpunosti i načela njezine individualizacije.

Prema mišljenju ovog suda, tako odmjerena jedinstvena kazna zatvora nije u potpunosti prilagođena konkretnim djelima i konkretnom počinitelju jer je pri određivanju visine jedinstvene kazne potrebno u jednakoj mjeri uvažavati kako one okolnosti koje se odnose na težinu djela, tako i one koje se odnose na ličnost počinitelja.

Osim toga, valja posebno istaknuti da kod utvrđivanja jedinstvene kazne za djela u stjecađu prihvaćenim načinom asperacije, jedinstvena kazna mora biti rezultat zajedničkog vrednovanja jedinstvene ocjene društvene opasnosti svih djela i njihova počinitelja imajući kod toga na umu da se u tom procesu ne smije raditi o matematičkom povećanju najteže pojedinačne kazne, nego jedinstvena kazna treba biti logični rezultat procesa utvrđivanja pojedinačnih kazni, odnosno između pojedinačnih kazni i ukupne kazne mora postojati logični razmjer, pri čemu ne smiju biti ugrožena prije istaknuta temeljna načela, a to su zakonitost i individualizacija.

Sud prvog stupnja je, prilikom utvrđivanja jedinstvene kazne optuženiku Mirku Norcu Kevi, parcijalno uzeo u obzir prethodno istaknuto generalno pravilo, ispravno doduše vrednujući kod određivanja pojedinačnih kazni sve pravilno utvrđene olakotne i otegotne okolnosti, međutim, po stavu ovog suda drugog stupnja, ostao je nedosljedan pri određivanju jedinstvene kazne kod koje se previše orijentirao na pitanje logičnog razmjera između pojedinačno utvrđenih kazni, koje je prije toga analitičkom metodom pravilno utvrdio.

Pri tome, ne bi trebalo zaobilaziti okolnost, da sve po prvostupanjskom sudu utvrđene olakotne okolnosti, cijenjene tom optuženiku pri utvrđivanju pojedinačnih kazni, u stvari imaju takav značaj da su, kod utvrđivanja tih kazni, trebale rezultirati primjenom instituta ublažavanja kazne, ali da je njihovu primjenu jednostavno onemogućila dosadašnja osuđivanost žalitelja, za istovrsno krivično djelo, a kako je to pravilno zaključio i sud prvog stupnja.

Međutim, ta okolnost ne smije imati odraza i kod određivanja jedinstvene kazne jer se pri odmjeravanju jedinstvene kazne za djela počinjena u stjecađu, ne uzimaju ponovo u obzir okolnosti cijenjene pri utvrđivanju pojedinačnih kazni, već je prevalentno potrebno voditi računa o specifičnostima same kaznenopravne situacije, kao i o tome da odmjeravanje jedinstvene kazne zahtijeva da se kao cjelina vrednuju sva počinjena djela i njihov počinitelj.

Stoga je u ovakvoj pravnoj situaciji, a uvažavajući sve, po sudu prvog stupnja utvrđene olakotne i otegotne okolnosti cijenjene optuženiku pri utvrđivanju pojedinačnih

kazni, te okolnosti visoke izloženosti optuženika ratnom djelovanju u legitimnom cilju obrane zemlje od agresorskog rata i posljedice koje takva izloženost, prema svim istraživanjima, ostavlja na psihu i moć rasuđivanja osobe, kao i okolnost da optuženik zapravo više nije u mogućnosti iz objektivnih razloga ponoviti kazneno djelo, po ocjeni ovog suda upućuju na zaključak da je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 7 godina, izrečena optuženom Mirku Norcu Kevi prestrogo odmjerena.

Stoga je trebalo prihvatiti žalbu optuženika zbog odluke o kazni i u tom dijelu preinačiti odluku suda prvog stupnja i optuženika osuditi na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 6 godina.

Prema ocjeni ovog suda, i blaža jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 6 godina će u konkretnom slučaju još uvijek biti u razmjeru sa utvrđenim pojedinačnim kaznama, ali će ujedno biti primjerena kako ličnosti optuženika, tako i stupnju njegove krivnje i svrsi kažnjavanja, te će se i njome, jednako tako, ostvariti svi vidovi zakonske svrhe kažnjavanja iz čl. 6. i 50. KZ.

Stoga je s obzirom na sve navedeno, na temelju čl.390. st.1. i čl.387. ZKP, presuđeno kao u izreci.

U Zagrebu, 18. studenog 2009. godine

Zapisničar:
Zdravko Stojanović, v.r.

Predsjednica vijeća:
Lidija Grubić Radaković, v.r.

Suglasnost ovog prijepisa s izvornikom ovjerava
Voditelj Pisarnice za prijem i otpremu:

Štefica Klepac